

Unges

LIVSSTIL OG DAGLIGDAG 2000

- forbrug af tobak, alkohol og stoffer

Forfattere

Gert Allan Nielsen
Lene Ringgaard

Forfattere

Kit Broholm
Anne-Marie Sindballe
Stine Flod Olsen

Kræftens Bekæmpelse

Sundhedsstyrelsen

Unge livsstil og dagligdag - forbrug af tobak, alkohol og stoffer

Forfattere Gert Allan Nielsen
Lene Ringgaard
Stine Flod Olsen
Kit Broholm
Anne-Marie Sindballe

Copyright © Kræftens Bekæmpelse
og Sundhedsstyrelsen
København, juni 2002

Tryk og Lay-out Kailow Graphic

Oplag 2000 eksemplarer

Rapporten kan købes ved henvendelse til

Kræftens Bekæmpelse
Telefon 35 75 25 00
www.cancer.dk

eller

Sundhedsstyrelsens Publikationer

c/o Schultz Information
Herstedvang 12
2620 Albertslund
Telefon: 70 26 26 36
Fax: 43 63 62 45
E-post: sundhed@schultz.dk

ISBN 87-90212-96-7

Pris 100,-

Forord

Hermed offentliggør Kræftens Bekæmpelse og Center for Forebyggelse under Sundhedsstyrelsen den første rapport fra MULD-samarbejdet. MULD er en forkortelse for Monitorering af Unge Livsstil og Dagligdag. Rapporten er baseret på den første af de årligt tilbagevendende tværnsnitsundersøgelser. I 2000 blev der fra CPR-registeret udtrukket et repræsentativt udsnit på 3000 unge mellem 16 og 20 år. De 3000 unge fik tilsendt et spørgeskema med over 200 spørgsmål om deres livsstil, selvvalgte helbred, trivsel og vaner. Svarprocenten blev 70%. I denne rapport har vi fokuseret på brugen af tobak, alkohol og narkotika.

Undersøgelsen er gennemført af en projektgruppe bestående af cand. brom ph.d. Gert Allan Nielsen, cand. comm soc Poul Dengsøe Jensen begge fra Kræftens Bekæmpelse. Cand. mag, MPH Kit Broholm, cand. comm Stine Flod Olsen og fra 1/1/2002 cand psyk MPH Anne-Marie Sindballe og indtil 1/1/2002 Kari Grasaasen fra Sundhedsstyrelsen. Desuden har stud scient Lene Ringgaard og systemplanlægger Niels Christensen deltaget i arbejdet. Gert Nielsen har som projektleder været ansvarlig for gennemførelsen i alle projektets faser – fra spørgeskemaudformning, dataindsamling og oparbejdning til analyse og afrapportering. Poul Dengsøe har sammen med Stine Flod Olsen og Jørgen Falk arbejdet med tobaksdelen, Kit Broholm har arbejdet med alkoholdelen og Kari Grasaasen og Anne-Marie Sindballe har arbejdet med narkotikadelen. Lene Ringgaard har som studentemedarbejder arbejdet med tabellerne og skrevet udkast til flere afsnit. En række andre medarbejdere fra Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen har bidraget til arbejdet. Undersøgelsen er finansieret af Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen.

En særlig tak til de unge, der har brugt deres travle fritid på at svare på spørgeskemaet.

Sundhedsstyrelsen og Kræftens Bekæmpelse

København, juni 2002

Sammenfatning

Der er tradition for, at den danske forebyggelse anskuer livsstilsfaktorer som rygning, alkoholforbrug og narkotikamisbrug hver for sig. Resultaterne af MULD-2000 tyder på, at det i vid udstrækning er de samme unge, der udsætter sig for alle sundhedsrisici samtidig. Der kan således være grund til at revidere opfattelsen af rygning, alkohol- og narkotikamisbrug som enkeltstående risikofaktorer.

Der er 21% blandt de 16 til 20-årige, som ryger dagligt, og der er ikke forskel på drenges og pigers vaner med hensyn til dagligrygning. Der er dog en del flere storrygere blandt drengene idet 38% af de drenge, der ryger dagligt, ryger mere end 15 cigaretter om dagen. Det er kun 25% af de piger, der ryger dagligt, som ryger over 15 cigaretter om dagen. De fleste begynder at ryge omkring 13-14 års alderen, og der er en stærk stigning i andelen af dagligrygere fra de 16-årige til de 20-årige. Der er stor interesse for at stoppe igen. Hele 24% af dagligrygerne har aktuelle planer om at stoppe inden for nærmeste måned eller halve år.

Den danske alkoholkultur, hvor danske unge drikker mere end andre europæiske unge, afspejler sig også i undersøgelsens resultater på alkoholområdet. Langt den største del af de unge, nemlig 81% af drengene og 73% af pigerne, havde drukket alkohol inden for den seneste uge. Der sker en vis stigning fra man er 16 år til man er 20 år, men langt den største del af de unge begyndte at drikke alkohol i 14 års alderen. Sundhedsstyrelsens genstandsgrænser på 21 genstande på en uge for voksne mænd og 14 genstande for voksne kvinder blev overskredet af 24% af drengene og 14% af pigerne. Næsten hele forbruget ligger i weekenden, selvom torsdagen i nogen udstrækning blev "inddraget" i weekenden, især for drengenes vedkommende. Der er en meget stærk sammenhæng mellem, hvor meget den enkelte drikker, og hvor stor risikoen er for at have haft problemer, der kan karakteriseres som alvorlige eller sundhedsskadelige.

De fleste unge har ikke prøvet noget illegalt stof. 38% af drengene og 28% af pigerne har prøvet et eller flere illegale stoffer. Hash er entydigt det illegale rusmiddel, som flest unge har prøvet. Der er 14% af drengene og 5% af pigerne, der har røget hash inden for den seneste måned. Der er stort set ingen, der har prøvet hårdere stoffer, uden at de også har prøvet hash. Blandt de hårde stoffer er det de opkvikkende stoffer - amfetamin, kokain og ecstasy - som flest har prøvet. Især amfeta-

min har flere af de unge prøvet, hvilket gælder 11% af drengene og 6% af pigerne. For alle stoffer er der en kraftig stigning op gennem aldersgrupperne, således at der er 80% af de 16-årige drenge der aldrig har prøvet stoffer, mod kun 57% af de 20-årige drenge. 85% af de 16-årige piger mod 67% af de 20-årige piger har aldrig prøvet illegale stoffer.

Brugen af alkohol, stoffer og tobak hænger sammen - både for drenge og for piger. Sammenhængen er meget stærk for det mere vanemæssige forbrug, det vil sige dagligrygning, overskridelse af genstandsgrænserne og brug af hash inden for det seneste år. Der er en større grad af samvariation mellem de enkelte risikofaktorer for de 16 til 17-årige sammenlignet med de 19 til 20-årige. For de hårde stoffer ses der ligeledes en klar tendens til, at man har prøvet hash, hvis man prøver hårdere stoffer.

Forbruget af tobak, stoffer og alkohol er størst blandt den gruppe af unge, der ikke er i gang med en traditionel ungdomsuddannelse. For tobakkens vedkommende er der færre dagligrygere, men lidt flere lejlighedsrygere blandt gymnasie-ungdommen sammenlignet med resten. Mønsteret er mindst tydeligt med hensyn til overskridelse af genstandsgrænserne, der næsten er lige udbredt blandt alle ungdomsuddannelser.

Der er tæt sammenhæng mellem rygevanerne hos forældre og stedforældre og de unges egne rygevaner. Der er dog endnu mere sammenhæng mellem venners rygevaner og de unges egne rygevaner. Det samme gælder brugen af stoffer og alkohol.

Rapporten peger på, at der er grund til at fokusere mere på rygevanerne blandt erhvervsskoleeleverne og de unge, der ikke er i gang med en uddannelse. Den peger på behovet for at inddrage de unges samlede livsstil og forældrenes rygevaner i tilbuddene til de unge. Endelig peger den på, at aldersgruppen 16-20 år er meget væsentlig i forhold til at hindre etablering af faste rygevaner, i forhold til at bremse udvikling af et massivt alkoholforbrug og måske i særlig grad i forhold til at kontrollere de unges eksperimenter med stoffer. Der er behov for en indsats for at mindske det massive alkoholforbrug og de mange uheldige følgevirkninger i form af afledte problemer som skadestuebesøg, uønsket samleje, brug af illegale stoffer man ellers ikke ville have taget, spirituskørsel mv. Det ser ud til, at hverdagsforbruget af alkohol om torsdagen er i stigning, ligesom brugen af "fest"-stoffer er det. Forhold, som det er væsentligt at fokusere særligt på i de kommende MULD-undersøgelser og i forebyggelsesarbejdet generelt.

Indholdsfortegnelse

Forord	3
Sammenfatning	4
Indledning	7
Undersøgelsens temaer	7
Tobak	8
Hvem ryger og hvor ofte	8
Ryggedebut	9
Andelen af "dagligrygere" stiger med alderen	11
Forbrug af cigaretter	12
Planer om rygestop	14
Alkohol	15
Debutalder for at drikke alkohol	15
Hvor meget drikker de unge	17
Hvor ofte drikker de 16 til 20-årige mere end 5 genstande	22
De 16 til 20-åriges egen vurdering af, hvor ofte de har været fulde	24
Hvilken type alkohol vælger de 16 til 20-årige?	26
Stoffer	27
Hvem har prøvet stoffer	27
Hash er mest udbredt	28
Andre stoffer	30
Brug af flere stoffer	31
Dopingmidler	32
Samvariation mellem rygning, alkohol og narkotika	34
Genstandsgrænsen og rygestatus	34
Genstandsgrænsen og hash	34

fortsættes...

Rygning og hash	34
Samvariationen er størst blandt de yngste	36
Forbrug blandt venner og familie	37
Forældres og børns rygevaner	37
Alkohol	41
Venners alkoholvaner	43
Familiens og omgangskredsens brug af hash	45
Familiens og omgangskredsens brug af andre stoffer end hash	47
Ungdomsuddannelser	50
Inddeling af ungdomsuddannelserne	50
Forbrug blandt unge på forskellige uddannelsesretninger	50
Lavest andel af rygere på gymnasialuddannelse	51
Kønsmæssige forskelle ved brug af alkohol	52
Narkotika er oftest prøvet på „ikke traditionel ungdomsuddannelse“	52
Problemer med alkohol og narkotika	54
Stoffer	56
Appendix 1	57
Metode	57
Stikprøven	57
Udtræksproceduren	57
Rykker procedure	57
Stikprøvens repræsentativitet	57
Frafald blandt drenge og piger	58
Aldersfordelingen	58
Uddannelse	59
Indvandrere og efterkommere	60
Appendix 2 Bilagstabeller	61

Indledning

Denne rapport udspringer af MULD samarbejdet. Monitorering af Unge Livsstil og Dagligdag – i daglig tale MULD – er et samarbejdsprojekt mellem Sundhedsstyrelsens Center for Forebyggelse og Kræftens Bekæmpelse. Formålet er at bidrage med data til:

- 1) Monitorering
- 2) Målgruppeanalyse: analysere målgruppen 16 til 20-årige med henblik på konkrete sundhedsfremmende initiativer
- 3) Adfærdsforskning: anvende data til forskning i unges livsstil med henblik på sundhedsadfærd og livsstil ¹
- 4) Epidemiologi: anvende data til epidemiologisk forskning i sammenhæng mellem livsstil og sygdom ²

For at muliggøre analyser inden for de fire områder iværksatte Sundhedsstyrelsen og Kræftens Bekæmpelse i år 2000 en undersøgelse af 3000 repræsentativt udvalgte herboende danske borgere med CPR-nummer i alderen 16-20 år.

Undersøgelsens temaer

Undersøgelsen beskæftiger sig med følgende temaer:

- Sundhedsvaner og sundhedsadfærd.
 - rygning
 - alkohol
 - fysisk aktivitet
 - brug af narkotiske stoffer
- Selvvurderet helbred
- Psyko-sociale ressourcer og problemer

¹ Med begrebet „sundhedsadfærd“ menes både risikobetonet adfærd som rygning, alkoholindtag, narkotikaforbrug, men også forebyggende adfærd, som fysisk aktivitet og sund kost.

² Sygdom opfattes i denne sammenhæng „bredt“. Det vil sige, at der kan være tale om både somatiske og psykiske lidelser. Muld anvender WHO´s definition af sundhed: „Sundhed er en tilstand af fysisk, psykisk og social velbefindende og ikke blot fravær af sygdom“.

Desuden undersøges:

- Fysisk form, højde, vægt og helbred
- Daglige aktiviteter
- Fritidsvaner

Alle disse områder perspektiveres ved hjælp af:

- Demografiske baggrundsvariable
- Uddannelse
- Trivsel

Desuden er der mulighed for at forfølge specielle temaer. I 2000 blev de unges holdning til følgende temaer belyst:

- Støttende nærmiljøer
- Institutionelle rammer for rygeophør

Spørgeskemaet består af en række kernespørgsmål, der i så høj grad som muligt anvender standardiserede formuleringer, der kan sammenlignes med andre undersøgelser af samme aldersgruppe.

Tobak

- 21% af de 16 til 20-årige er dagligrygere
- Der er lige mange drenge og piger, der ryger dagligt
- 38% af de drenge, der ryger dagligt, har et forbrug på over 15 cigaretter om dagen
- 25% af de piger, der ryger dagligt, har et forbrug på over 15 cigaretter om dagen
- Flere piger end drenge er lejlighedsrygere
- Andelen af dagligrygere stiger med alderen
- 24% af dagligrygerne har aktuelle planer om at stoppe

I det følgende vil undersøgelsesresultater, der omhandler tobak, blive belyst. Der er sat fokus på temaer som rygeprævalens, rygedebut, forbrug af tobak samt rygestop. Temaer, der samlet set tegner et billede af de 16 til 20-åriges rygemønster. I et senere kapitel behandles samvariationen mellem de

16 til 20-åriges forbrug af tobak, alkohol og narkotika.

På trods af at der siden 1970'erne er sket et støt fald i antallet af unge, der begynder at ryge, er der stadig en femtedel af de 16 til 20-årige, der i dag etablerer sig som dagligrygere. Dertil kommer de rygere, der ryger indimellem. Her tegner drengene sig for 9% og pigerne for hele 13%. Der er færre rygere blandt de 16 til 20-årige end i den øvrige del af befolkningen, men ser man på de såkaldte festrygere, er der flere blandt de 16 til 20-årige, end der er i befolkningen generelt. Andelen af festrygere reduceres med alderen, men erstattes af en stigende andel af dagligrygere.

Hvem ryger og hvor ofte

Der er lige mange piger og drenge, der ryger hver dag, idet andelen af dagligrygere både for pigers og drenges vedkommende ligger på 21%. Dertil kommer den andel, der ryger indimellem, men altså ikke dagligt. Her er der tale om 9% af drengene og 13% af pigerne. Denne gruppe udgør et forholdsmæssigt stort tillæg til andelen af rygere. Endelig skal bemærkes, at 70% af drengene og 66% af pigerne ikke ryger (jf. tabel 1).

Rygehyppighed blandt de 16 til 20-årige drenge og piger (i procent)

Tabel 1

„RYGER DU?”												
Dreng							Pige					
Alder	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle
N	163	197	191	177	182	910	220	233	234	207	220	1114
Mgl. besvarelse						11						11
Ja, hver dag	16	21	20	22	24	21	15	18	22	26	25	21
Ja, mindst én gang om ugen	1,2	3,1	5,8	5,1	3,3	3,8	4,1	6,9	4,7	3,9	3,2	4,6
Ja, men sjældnere end hver uge	7,8	7,2	3,2	4,0	5,5	5,5	8,2	8,7	9,9	7,8	6,0	8,1
Nej, jeg ryger ikke	75	69	71	69	67	70	73	67	63	62	66	66
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

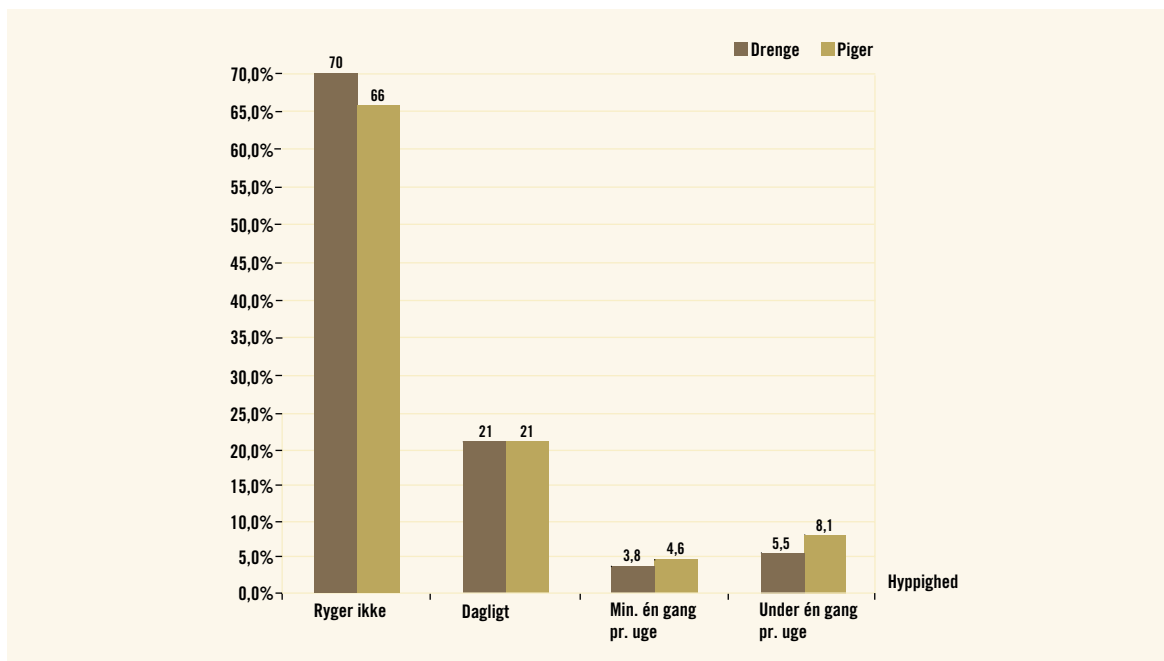
910 drenge og 1114 piger indgår i beregningerne. Manglende besvarelse: 11 drenge og 11 piger.

Sandsynligheden for, at forskellene mellem drenge og piger er tilfældige, er mindre end 1% ($p < 0,01$).

Sandsynligheden for, at aldersforskellene i "nej, jeg ryger ikke" og "ja, hver dag" er tilfældige, er mindre end 1% ($p < 0,01$).

Fig 1

Rygning blandt drenge og piger i procent (N=2046)

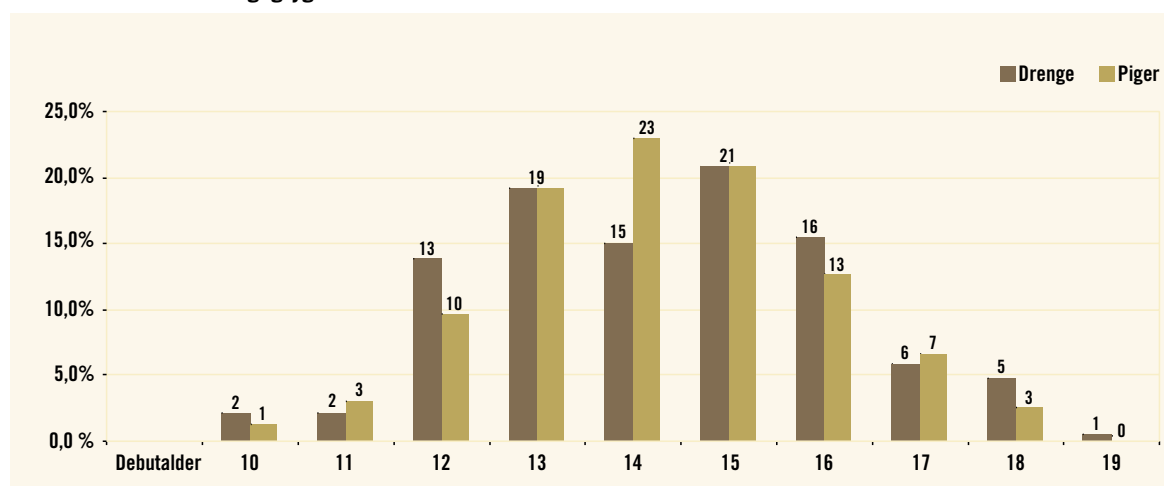
Manglende besvarelse: 22

Rygedebut

Langt den største del af de rygere, der deltog i spørgeskemaundersøgelsen, begyndte at ryge regelmæssigt i 12-16 års alderen. Således debuterede 13% af de drenge, der i dag er dagligrygere og 10% af de dagligrygende piger allerede som 12-årige. Meget få, det vil sige under 5% af de 20-årige, der i dag er dagligrygere, begyndte at ryge som 19 til 20-årige (jf. figur 2).

Debutalder blandt dagligrygere

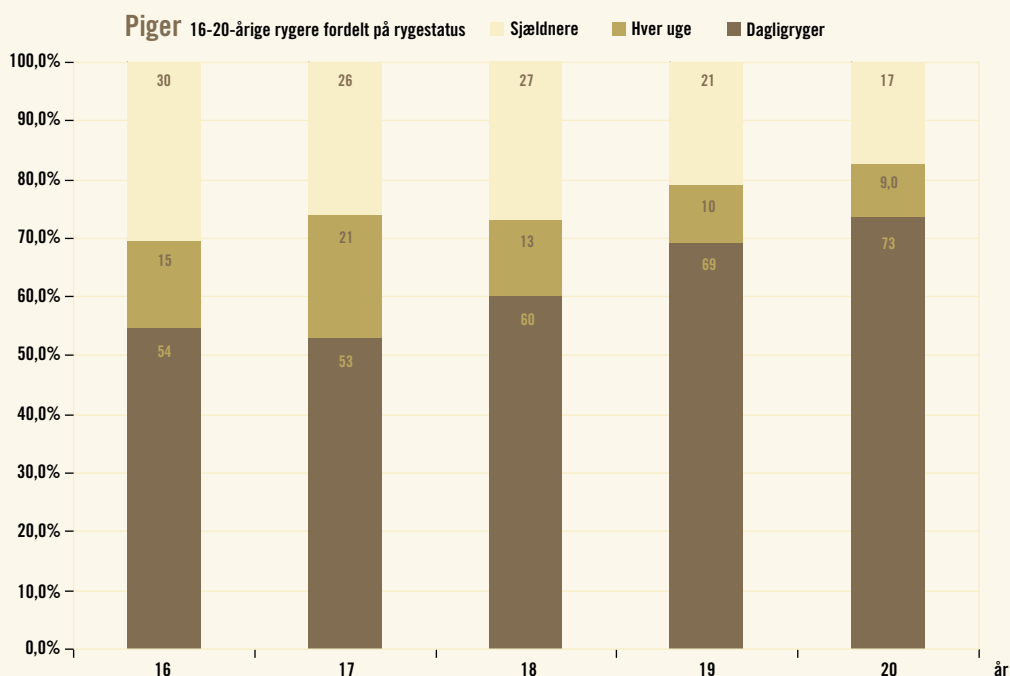
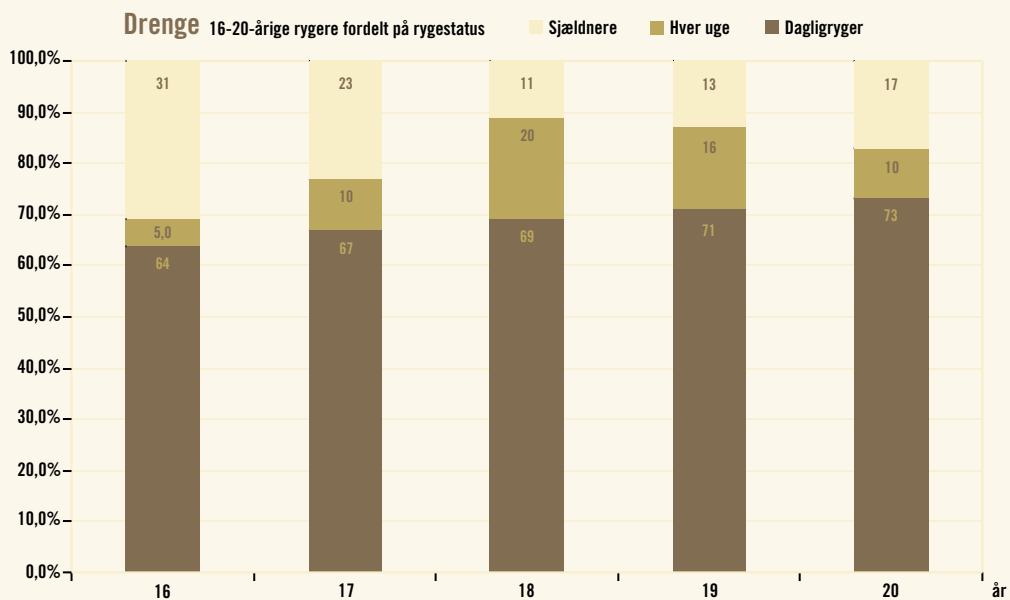
Fig 2

Mønsteret for rygedebut er næsten ens blandt drenge og piger. Selvom de fleste, næsten 90% af dagligrygerne begynder at ryge inden 17 års alderen, er der fortsat tilgang af rygere hen over perioden 16-20 år. Især sker der et skift i retning af, at en større andel af rygerne bliver dagligrygere (se figur 3).

Rygestatus for drenge og piger i forskellige aldersgrupper

Fig 3

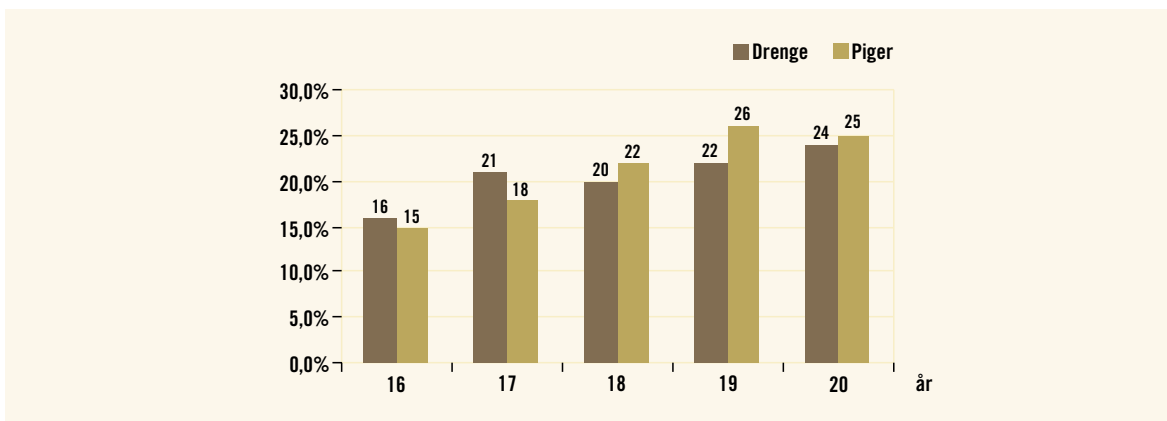

Andelen af „dagligrygere” stiger med alderen

Andelen, der ryger dagligt, stiger med alderen i denne aldersgruppe. Blandt drengene ses en stigning fra 16% blandt de 16-årige til 24% blandt de 20-årige, mens stigningen for pigernes vedkommende går fra 15% blandt de 16-årige til 25% blandt de 20-årige (se figur 4). Det store spring ses mellem 16 og 18 års alderen, hvor der sker en stor bevægelse fra gruppen af lejlighedsrygere til gruppen af dagligrygere. Det er altså ofte i dette aldersspænd, at et permanent rygemønster etableres.

Dagligrygning i forskellige aldersgrupper, drenge og piger i procent. (N=2046, manglende 22)

Fig 4

Sandsynligheden for, at stigningen i andelen af dagligrygning skyldes tilfældig variation, er mindre end 1%.

Forbrug af cigaretter

I dette afsnit er de unges forbrug af cigaretter opgjort på to forskellige måder. For det første er der angivet, hvor stort det gennemsnitlige forbrug af cigaretter er for alle de unge i undersøgelsen (tabel 2, figur 5), dernæst er det gennemsnitlige forbrug angivet for alle dagligrygerne (figur 6).

Blandt voksne defineres „personer, der ryger 15 eller flere cigaretter pr. dag“ som storrygere. Med denne definition er 8,0% af samtlige drenge og 5,2% af samtlige piger storrygere (tabel 2). For begge køn ses en tendens til, at andelen af storrygere stiger med alderen. Blandt drengene stiger andelen af storrygere fra 4% blandt de 16-årige til 14% blandt de 19-årige, mens det for pigerne gælder, at 3% af de yngste er storrygere, mens tallet er knap 8% for de ældste (tabel 2 og figur 5). Andelen i tabellen er beregnet af samtlige unge, ikke kun dem, der ryger.

Andel blandt piger og drenge i forskellige aldersgrupper, som ryger over/under 15 cigaretter dagligt (i procent)

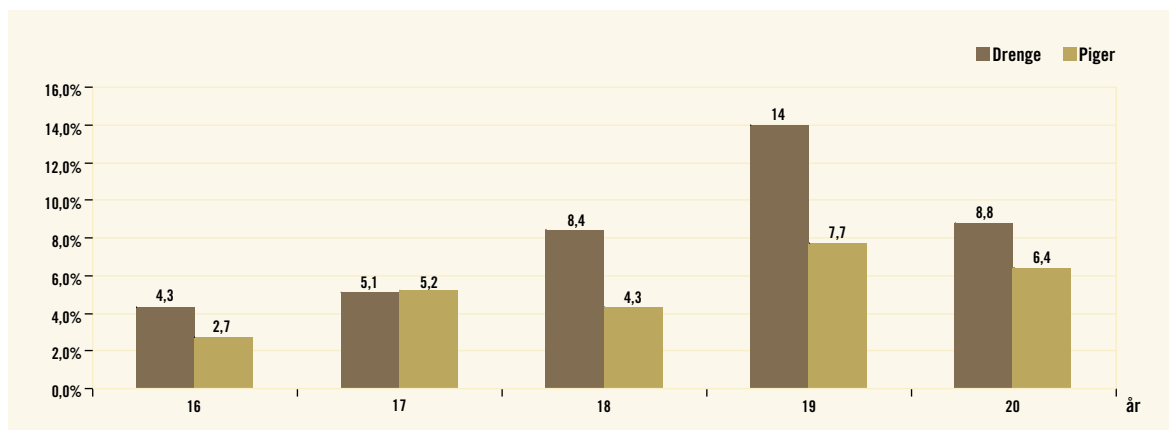
Tabel 2

„HVOR MANGE CIGARETTER RYGER/RØG DU DAGLIGT?“												
Dreng							Pige					
Alder	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle
N	163	197	191	177	182	910	220	233	234	207	220	1114
Mgl. besvarelse						11						11
Ryger ikke cigaretter	85	76	77	75	75	77	82	79	76	70	73	76
Ryger mindre end 15 cigaretter/dag	11	19	15	11	16	15	15	16	20	22	21	19
Ryger 15 eller flere cigaretter/dag	4,3	5,1	8,4	14	8,8	8,0	2,7	5,2	4,3	7,7	6,4	5,2
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

910 drenge og 1114 piger indgår i beregningerne. Manglende besvarelse: 11 drenge og 11 piger.

Fig 5

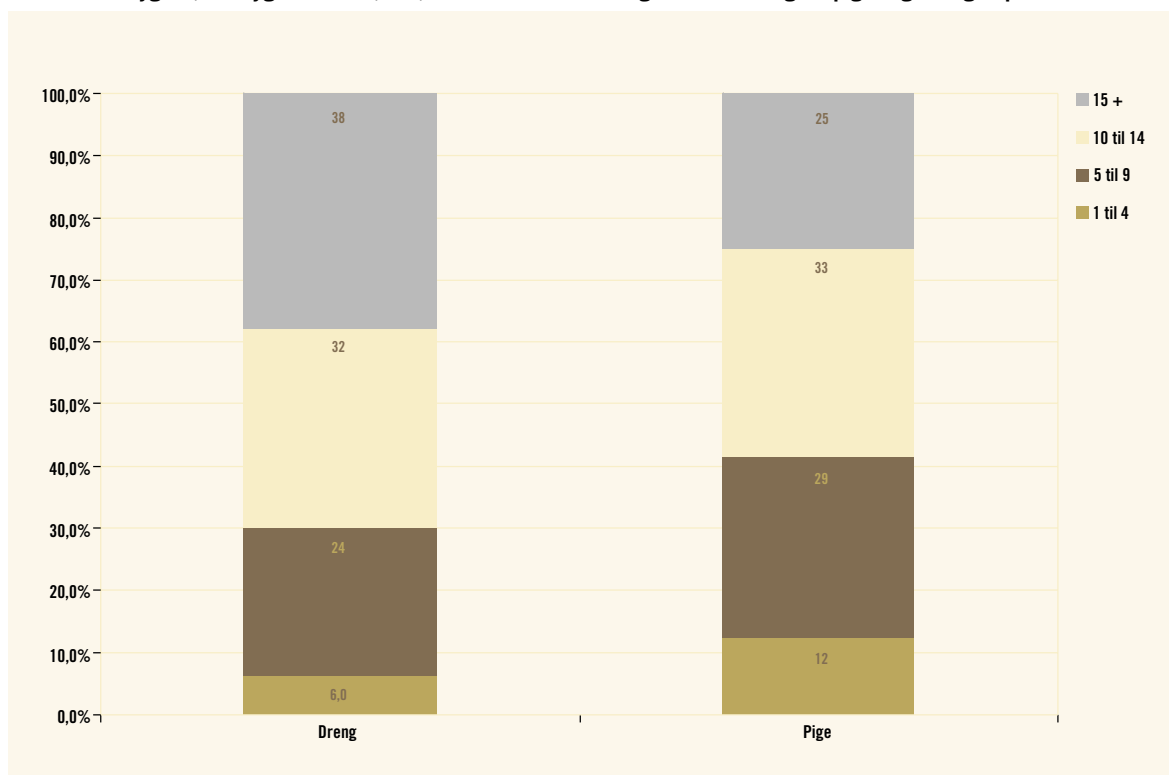
Andelen af alle respondenter, der er storrygere (15+/dag) i forskellige aldersgrupper (piger og drenge i procent)

I figur 6 ses, at blandt dagligrygerne er der 38% af drengene og 25% af pigerne, som er storrygere.

Hvor meget ryger de unge? Rygemønsteret blandt nuværende dagligrygere. Figuren viser, hvor stor en andel af rygere, der ryger hhv 1-4, 5-9, 10-14 eller over 15 cigaretter om dagen (piger og drenge i procent)

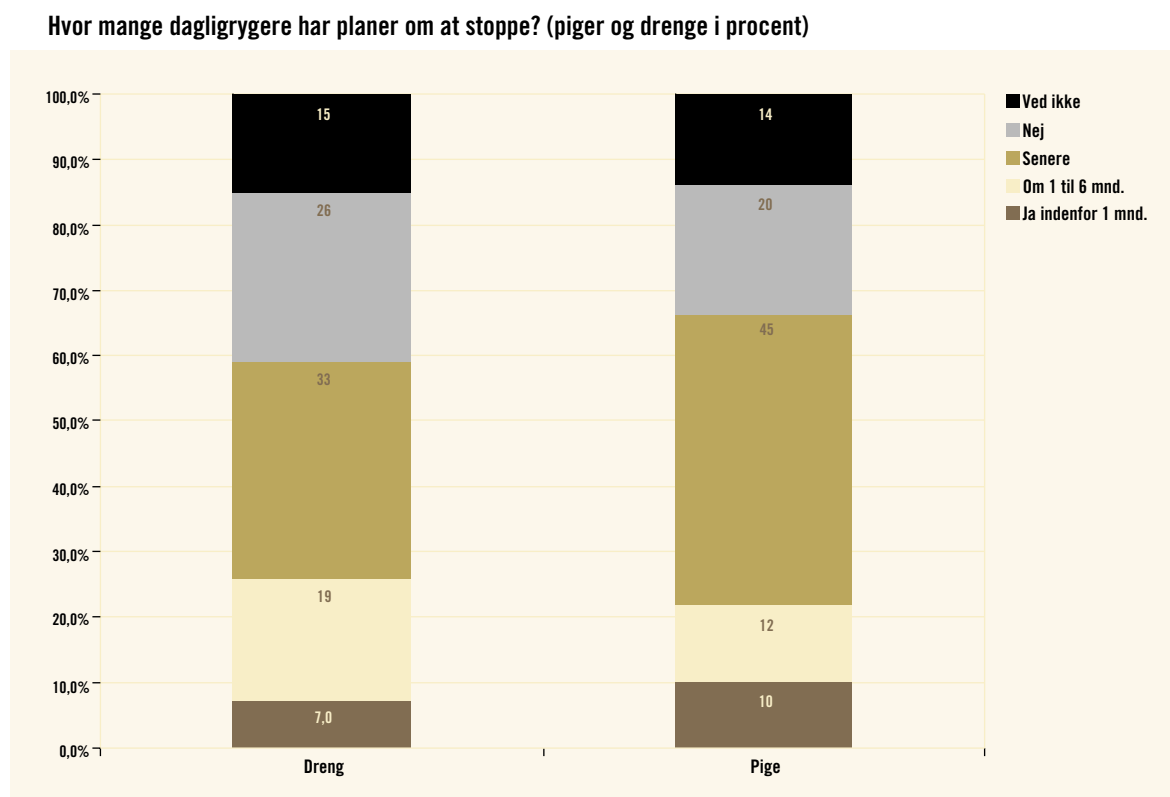
Fig 6

Planer om rygestop

I alt 17% af dem, der ryger på nuværende tidspunkt eller har røget tidligere, har erfaringer med rygestop. Blandt dagligrygerne og blandt de lejlighedsrygere, der ryger mindst én gang om ugen, er det over halvdelen, der har planer om at stoppe på et eller andet tidspunkt – nu eller senere. Der er 9% af dagligrygerne, som har planer om at stoppe inden for en måned, yderligere 15% ønsker at stoppe inden for 1-6 måneder. Der er altså 24% af dagligrygerne, der har aktuelle planer om at iværksætte et rygestop. Der er ikke stor forskel på drenge og piger, hvad planer for rygeophør angår (fig 7).

Fig 7

Blandt de, der ikke ryger hver uge, er der færre, der har aktuelle planer om at stoppe, kun 15% af de, der ryger sjældnere end én gang om ugen, har planer om at holde op inden for det næste halve år. Denne gruppe er tilsyneladende mere „tilfredse“ med deres rygestatus end dem, der ryger hyppigere.

De 16 til 20-årige udgør ca. 300.000 personer af den danske befolkning. Heraf er ca. 26% regelmæssige rygere, dvs. at de ryger mindst én gang om ugen. Af dem har omkring hver fjerde aktuelle planer om et rygestop. Der er således ca. 20.000 unge mellem 16 og 20 år, der aktuelt er motiverede for et rygestop.

Alkohol

- 81% af drengene og 73% af pigerne havde drukket alkohol inden for den seneste uge
- 24% af drengene og 14% af pigerne drikker over de voksnes genstandsgrænser
- 20% af drengene drak mere end 15 genstande sidst de var fulde og 24% af pigerne drak mellem 8-14 genstande
- 10% af drengene har drukket 10 gange eller mere inden for den seneste måned
- Der drikkes markant mere alkohol i weekenden, men 37% af drengene drak på hverdage – mest om torsdagen

Danske unge piger og drenge drikker mere end andre europæiske unge. Det har derfor været formålet med denne undersøgelse at indkredse, hvor mange unge der har et stort alkoholforbrug, hvor ofte de drikker sig fulde, og hvor meget de drikker, når de drikker sig fulde. Endelig har undersøgelsen set på, hvilke problemer og negative oplevelser de unge har haft i forbindelse med, at de havde drukket alkohol. Mængden af problemer og negative oplevelser sættes i relation til, hvor ofte de drikker sig fulde.

Når de unges alkoholforbrug skal vurderes, skal man holde sig for øje, at drenge „tåler“ mere end piger. Generelt bliver piger fulde af omkring 2/3 af den mængde, som drenge drikker for at opnå samme grad af beruselse. Det skyldes, at alkoholen opløses i kroppens væske. Da kvinder har mindre væske og mere fedt i kroppen, giver samme mængde alkohol en større promille hos kvinder, uanset om man vejer det samme. Vægtforskellene mellem kønnene uddyber denne forskel mellem hvad kvinder og mænd kan tåle. Dette afspejler sig i genstandsgrænserne for voksne. De ligger på 21 genstande for mænd og 14 for kvinder. Unge udvikler sig meget i 16-20 års alderen både fysisk, psykisk og socialt. Genstandsgrænserne gælder derfor ikke for unge. Genstandsgrænserne for voksne er fastlagt ud fra, hvornår der er stigende risiko for helbredsmæssige skader ved et længevarende alkoholforbrug. De samme risikokriterier kan ikke anvendes for unge, da piger og drenge udvikler sig forskelligt, og da der er stor forskel på, i hvilke faser udviklingen på det fysiske, psykiske og sociale niveau finder sted hos forskellige unge.

Unge drikker ofte for rusens skyld – det vil sige store mængder på kort tid. Derfor er de umiddelbare skader, som unge har af deres alkoholforbrug, anderledes sammenlignet med den del af den voksne befolkning, der har et jævnt og ofte dagligt forbrug.

Da mange unge fokuserer på, hvor meget der kan drikkes, frem for hvor lidt der skal til for at opnå den ønskede effekt, ser man hos de unge oftere alkoholforgiftninger, ulykker, involvering i vold og kriminalitet samt sociale problemer med venner og forældre. Endelig kan alkoholforbruget gå ud over, hvordan den unge fungerer i skolen.

For en udsat del af ungdommen kan et højt alkoholforbrug være begyndelsen til et liv i en alkoholkultur, hvor man er afhængig af alkohol med de kendte helbredsmæssige, sociale og psykiske følger. I denne undersøgelse belyses de umiddelbare skader og problemer som de unge oplever i forbindelse med, at alkohol drikkes for rusens skyld.

Debutalder for at drikke alkohol

Blandt de drenge, der drikker alkohol, hvilket er ca. 95% af alle, er de fleste (77%) 13-14 år eller ældre, da de prøver det første gang, mens de typisk er 14-15 år første gang de er fulde (se figur 8a og 8b). Det er bemærkelsesværdigt, at hele 7% angiver at have været 12 år eller derunder første gang, de var fulde. Mønsteret er næsten det samme for drenge og piger, det ser dog ud til, at pigerne begynder lidt senere end drengene, og at der er lidt færre piger, der har været fulde, før de blev 13 år.

Det bør dog anføres, at spørgeskemaet ikke har skelnet mellem den unges egen intentionelle „fuldskab“ og den type, hvor meget små børn sipper sjatter eller til voksnes morskab drikkes berusede. Den sidste type „debut“ sker ofte i en meget ung alder. Tanken har dog været, at det var de unges egne erfaringer i venners lag, der blev spurgt til.

Fig 8a

Debutalder for første gang svarpersonerne drak alkohol (i procent af de der svarer på spørgsmålet om debutalder)

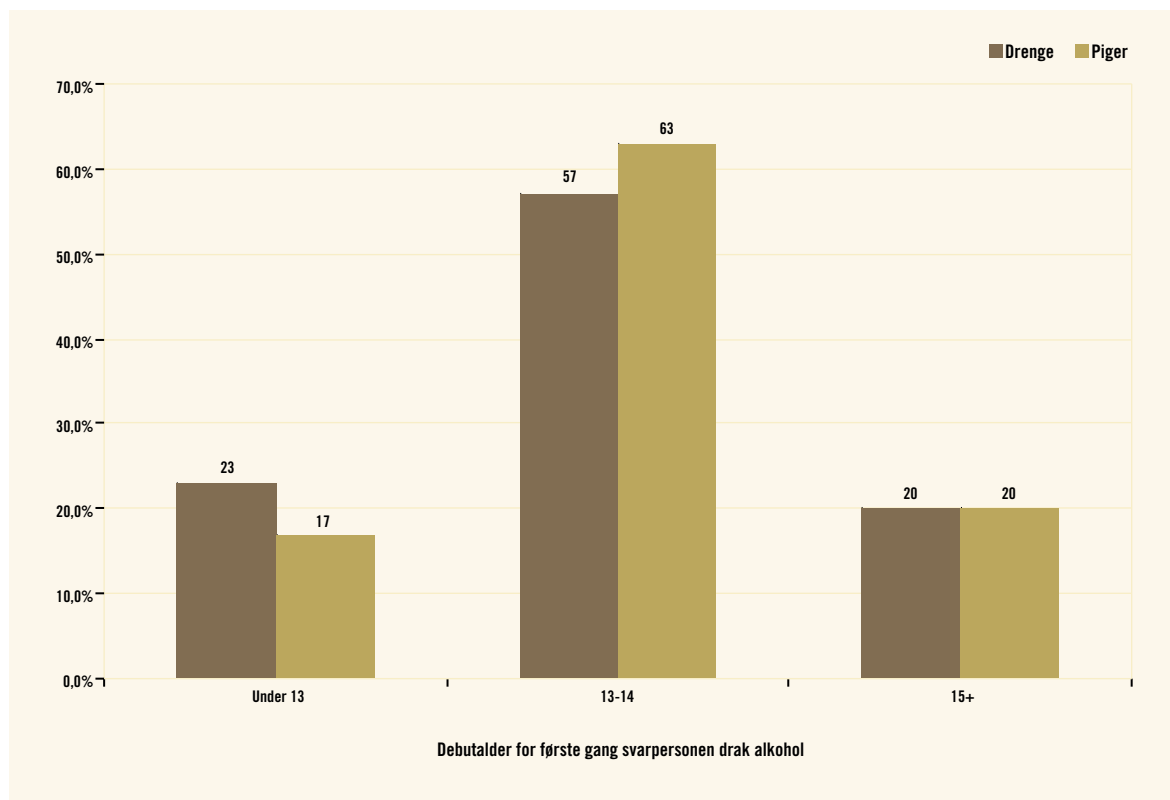
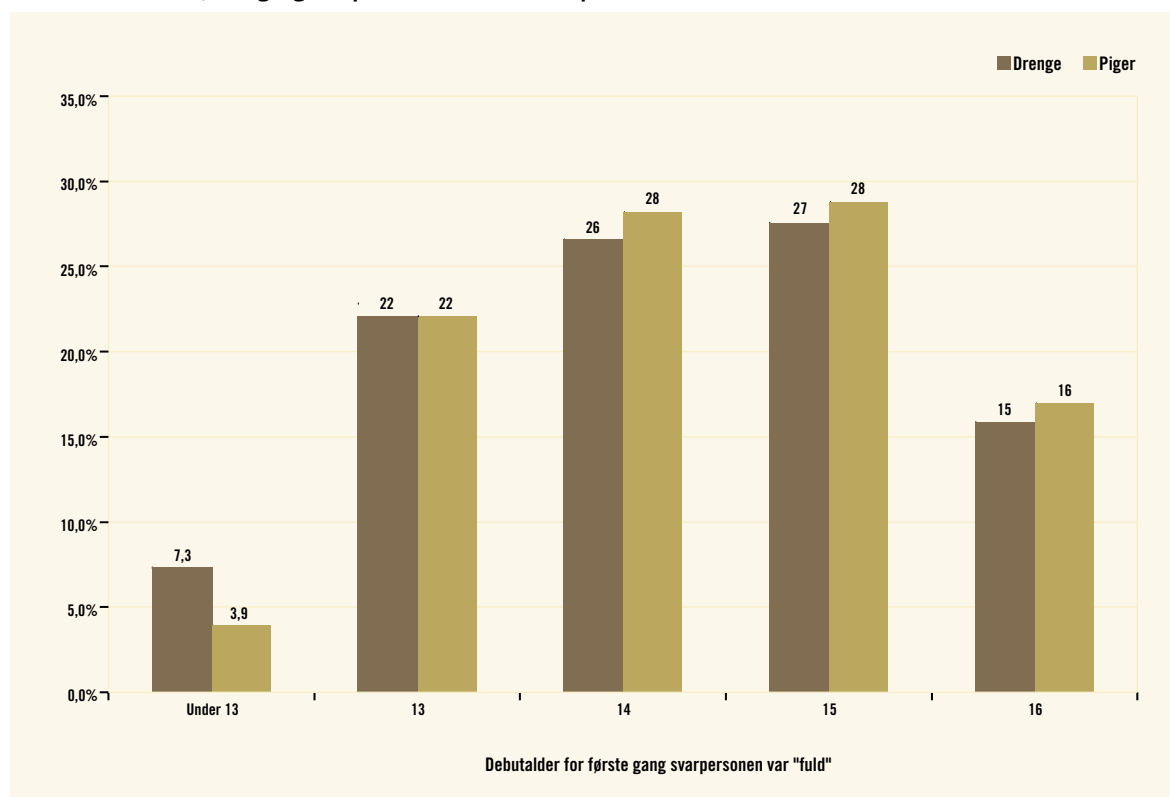

Fig 8b

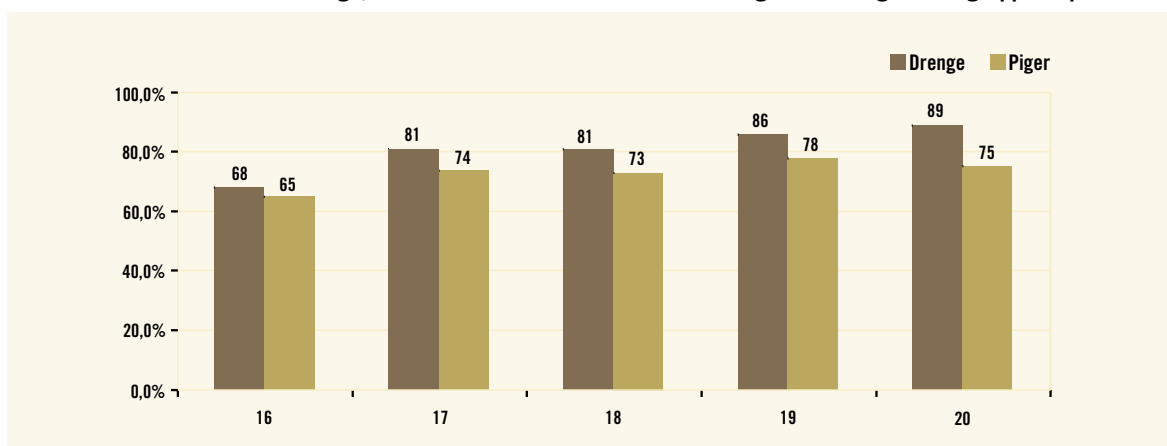
Debutalder for første gang svarpersonerne var fulde (i procent af besvarede)

Det er normen og ikke undtagelsen, at 16 til 20-årige drenge og piger drikker alkohol. I en tilfældig uge - det vil sige den seneste uge før svarpersonen udfyldte spørgeskemaet - har 81% af drengene og 73% af pigerne drukket alkohol (se figur 9, tabel 3).

Andelen blandt de 16 til 20-årige, der har drukket alkohol i den seneste uge i forskellige aldersgrupper (i procent)

Fig 9

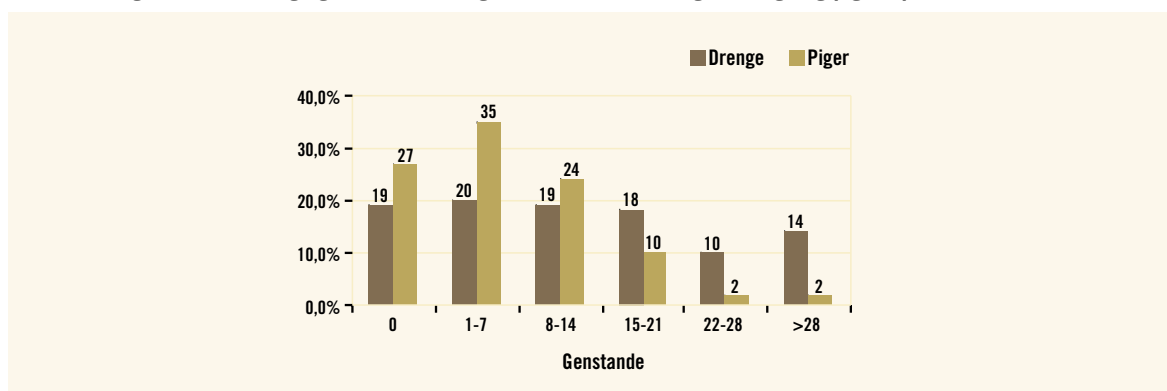

Hvor meget drikker de unge

De unge blev spurgt om, hvor mange genstande de havde drukket i den forgangne uge. Der blev spurgt specifikt til hver enkelt ugedag. Svarene er blevet omregnet til alkoholforbrug henholdsvis på hverdage, i weekender og for hele ugen. Weekend er defineret som fredag, lørdag, søndag, og hverdage er de resterende fire ugedage. Forbrugsniveauet er meget højt. 42% af drengene har drukket over 14 genstande i den sidste uge, og 38% af pigerne har drukket over 7 genstande. 24% af drengene og 14% af pigerne har drukket mere end den genstandsgrænse, som Sundhedsstyrelsen sætter for voksne (jf. figur 10 og tabel 3).

Fordelingen af hvor mange genstande de unge drak den seneste uge (drenge og piger i procent)

Fig 10

Sandsynligheden for, at kønsforskellene skyldes tilfældig variation, er mindre end 0,1%.

De unges alkoholforbrug fordelt på drenge og piger i forskellige aldersgrupper (i procent)

Tabel 3

"HVOR MANGE GENSTANDE DRAK DU I SIDSTE UGE?"												
Dreng							Pige					
Alder	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle
N	169	197	192	179	184	921	222	235	239	207	222	1125
Ugentligt												
Drak ikke	32	19	19	14	11	19	35	26	27	22	25	27
1-7 genstande	17	21	15	25	24	20	37	32	35	35	36	35
8-14 genstande	23	16	19	15	22	19	21	24	26	24	27	24
15-21 genstande	15	17	19	22	18	18	-	-	-	-	-	-
Mere end 14 genst.	-	-	-	-	-	-	6,0	18	13	19	12	14
Mere end 21 genst.	14	27	29	25	25	24	-	-	-	-	-	-
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Der er et markant skift i forbrugsniveauet fra 16 år til 17 år blandt både drenge og piger. Andelen der ikke drak den forgangne uge er 32% blandt drenge og 35% blandt piger på 16 år. Når de bliver 17 år er det kun 19% af drengene og 26% af pigerne, der ikke har drukket i sidste uge. Tilsvarende er andelen af de, der drikker allermest og mere end voksen-genstandsgrænsen 14% blandt de 16-årige drenge og 27% blandt de 17-årige. Denne andel er nogenlunde den samme for aldersgrupperne mellem 17-20-årige drenge. Blandt pigerne er det 6% af de 16-årige og 18% af de 17-årige, der har drukket over voksen-genstandsgrænsen (jf. tabel 3).

Tabel 4

De unges alkoholforbrug på hhv. hverdage og weekend-dage (i procent)

„HVOR MANGE GENSTANDE DRAK DU I SIDSTE UGE?“

Dreng							Pige					
Alder	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle
Hverdag												
N	169	197	192	179	184	921	222	235	239	207	222	1125
Drak ikke	84	64	63	53	52	63	92	87	87	78	77	84
1-7 genstande	12	24	25	34	38	27	7,7	12	11	18	19	13
Mere end 8 genst.	4,0	12	13	14	10	11	0,5	1,2	2,5	3,4	3,7	2,3
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Weekend												
Drak ikke	32	23	23	16	16	22	37	29	29	25	29	30
1-7 genstande	19	21	15	28	25	21	37	31	34	35	35	34
8-14 genstande	24	18	19	18	22	20	21	25	26	24	27	24
15-21 genstande	12	20	21	22	20	19	4,5	13	8,8	11	4,5	8,4
22-28 genstande	10	6,0	13	9,5	7,1	9,1	0,9	0,9	1,3	3,9	1,8	1,7
>28 genstande	3,0	12	9,4	6,7	10	8,4	0,5	2,1	0,8	1,0	2,3	1,3
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

921 drenge, 1125 piger indgår i beregningerne

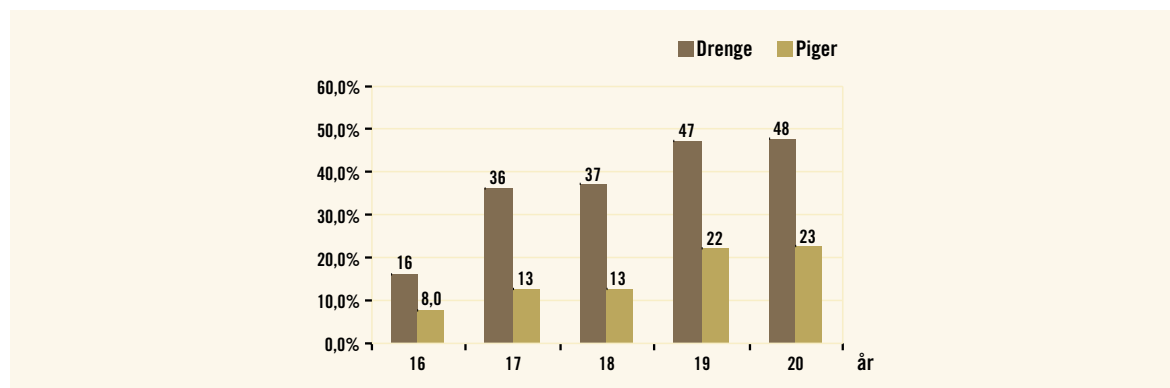
*Hverdage: mandag, tirsdag, onsdag, torsdag. **Weekend: fredag, lørdag, søndag.

Blandt drengene er det mere end 1/3 af de 17 til 18-årige, der har et hverdagsforbrug. Dette forbrug er stigende med alderen, således at næsten halvdelen af de 19 til 20-årige drenge har et hverdagsforbrug.

Blandt pigerne er der færre med et hverdagsforbrug. 13% af de 17-18-årige piger har et hverdagsforbrug, mens det stiger til 22-23% blandt de 19 til 20-årige piger (tabel 4, figur 11).

Fig 11

Andelen, der har drukket alkohol på en hverdag inden for den seneste uge (piger og drenge i forskellige aldersgrupper i procent)

Sandsynligheden for, at køns- og aldersforskelle skyldes tilfældig statistisk variation, er mindre end 0.1% testet i logistisk regression med „drukket alkohol på hverdag: „ja/nej“ som udfaldsvariabel.

Næsten halvdelen af hverdagsforbruget drikkes om torsdagen, hvilket tyder på, at weekenden, når det drejer sig om alkoholforbrug, for mange starter allerede om torsdagen.

Weekendforbruget blandt de unge er meget stort. 78% af drengene og 70% af pigerne drak alkohol i den forgangne weekend. 37% af drengene drak over 14 genstande i weekenden, og 35% af pigerne drak over 7 genstande i weekenden (tabel 4). Andelen, der drak mere end de voksnes genstandsgrænser i den sidste weekend, var 13% blandt de 16-årige drenge og 17% blandt de 20-årige drenge. Det vil sige at det massive overforbrug er næsten lige så stort blandt de helt unge (16-årige), som blandt de 20-årige mænd. Blandt pigerne drak 6% af de 16-årige piger, 16% blandt de 17 og 19-årige og kun 9% blandt de 20-årige piger over de voksnes genstandsgrænser. Det massive overforbrug er således relativt lavt blandt de 20-årige piger.

Hvor ofte drikker de 16 til 20-årige?

Inden for de seneste 30 dage er der en stor andel af de unge, der har drukket mere end én gang om ugen i gennemsnit. 23% af de 16-årige drenge og 35% af de 20-årige har drukket 6 gange eller mere inden for den seneste måned og 10% af alle drenge har drukket 10 gange eller mere inden for den seneste måned. Blandt pigerne er der en lavere hyppighed: 17% af de 16-årige og de 20-årige piger har drukket 6 gange eller mere inden for den sidste må-

ned. Blandt de 17-19-årige piger er der en højere andel, der har drukket 6 gange eller mere – nemlig mellem 22% og 26%. Det kunne pege på, at 17-19 år er den periode, hvor piger har det hyppigste alkoholforbrug, og at det i 20-års alderen mindskes noget. Andelen af 16 til 20-årige piger, der har drukket 10 gange eller mere, er ca. den samme i alle aldersgrupper. Den ligger på mellem 3,5% -5%. Der er således en meget tydelig forskel på drenge og pigers drikkehyppighed. Andelen af drenge, som havde drukket alkohol over 10 gange, er stigende fra 16 til 19 år (henholdsvis 5,5% og 14%), hvorefter den atter falder blandt de 20-årige (8,5%).

Et lignende mønster ses blandt de piger, som havde drukket mange gange, det vil sige > 6-9 gange. Herudover ses ikke nogle tydelige tendenser op gennem aldersgrupperne med hensyn til, hvor ofte der var blevet drukket inden for de sidste 30 dage (tabel 5 og figur 12 og 13).

Tabel 5

Frekvens af alkoholforbrug (i procent)

 „TÆNK TILBAGE PÅ DE SIDSTE 30 DAGE.
 VED HVOR MANGE LEJLIGHEDER (FESTER, SAMMENKOMSTER ELLER LIGNENDE) HAR DU DRUKKET?“

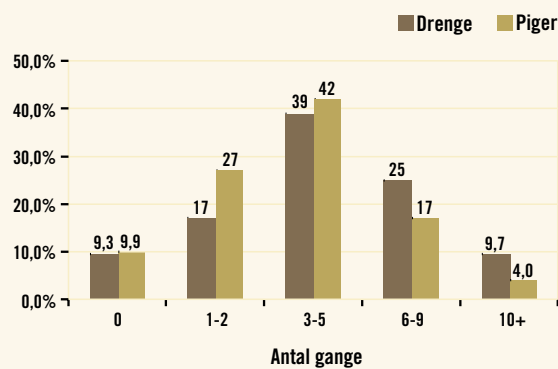
Dreng							Pige					
Alder	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle
N	165	194	184	176	177	896	217	229	232	200	219	1097
Mgl. besvarelse						25						28
0 gange*	17	8,8	8,7	7,9	4,5	9,3	14	8,7	6,9	9,5	11	9,9
1-2 gange	22	19	13	18	15	17	29	26	24	27	30	27
3-5 gange	38	33	41	36	45	39	40	44	43	38	43	42
6-9 gange	17	31	26	24	27	25	13	18	22	21	13	17
10+ gange	5,5	8,8	11	14	8,5	9,7	4,1	3,5	3,9	5,0	3,7	4,0
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

848 drenge, 1047 piger indgår i beregningerne, manglende besvarelse 14 drenge og 16 piger.

*personerne som aldrig drikker alkohol er med i denne kategori

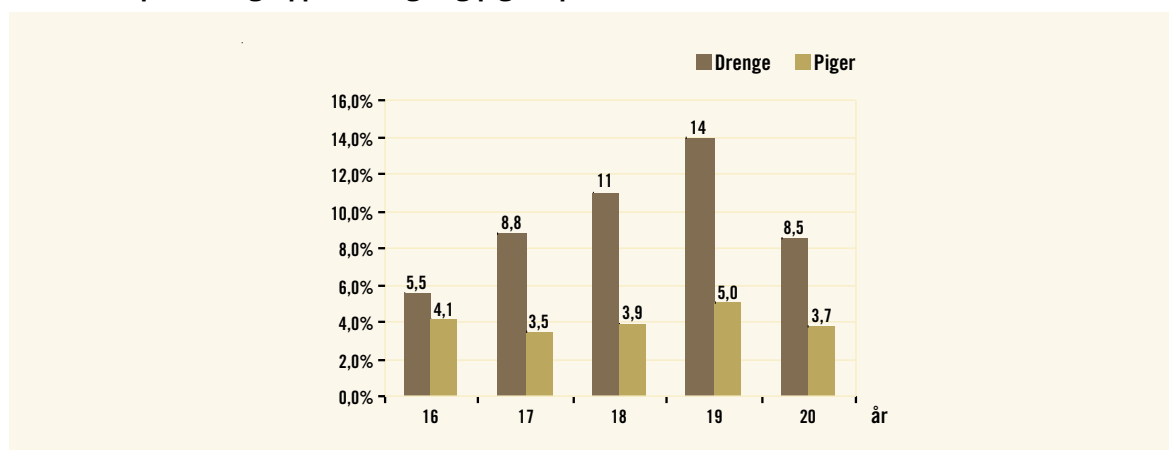
Fig 12

Frekvens af alkoholforbrug inden for seneste måned (drenge og piger i procent)

Indtag af alkohol mere end 10 gange inden for seneste 30 dage (fordelt på aldersgrupper, drenge og piger i procent)

Fig 13

Forskellene mellem køn er signifikant ($p < 0,001$), mens aldersforskellen kun er signifikant for drengenes vedkommende. For drengenes vedkommende er forskellen mellem andelen af de 19-årige og de 20-årige, der har drukket mere end 10 gange, ligeledes signifikant $p < 0,05$.

Hvor ofte drikker de 16 til 20-årige mere end 5 genstande

I undersøgelsen måles „beruselse“ på to forskellige måder. Dels hvor ofte de unge har drukket mere end 5 genstande inden for den seneste måned, dels hvor ofte de har været fulde – og i den forbindelse, hvor meget de drak, sidste gang de var fulde.

Et alkoholforbrug på over 5 genstande bliver ofte brugt som en indikator for, at man drikker for at blive beruset. Her skal man være opmærksom på, at dette mål bruges for mænd. Kvinder bliver berusede ved ca. 2/3 af den alkoholemængde, som mændene bliver berusede af. En indikator for, hvornår kvinder drikker for at blive berusede, skulle således være på omkring 3,5 genstande. I denne undersøgelse er 5 genstande brugt som en generel indikator.

Det er normen blandt de 16 til 20-årige at blive beruset én eller flere gange i løbet af en måned. 81% af drengene og 70% af pigerne havde drukket over 5 genstande en eller flere gange inden for den sidste måned (tabel 6 og figur 14).

Blandt pigerne har omkring 36% drukket mere end 5 genstande tre eller flere gange den sidste måned. Hos drengene er det knap 58%. Andelen af drenge, som havde drukket over 5 genstande, er stigende med alderen. Blandt pigerne er den først stigende, hvorefter den falder blandt de 20-årige (figur 15).

Andelen, der har drukket mere end 5 genstande inden for de seneste 30 dage
(dreng og piger i forskellige aldersgrupper i procent)

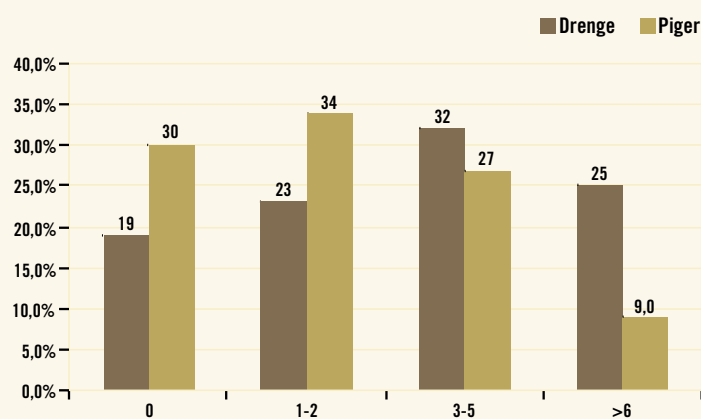
Tabel 6

„TÆNK TILBAGE PÅ DE SIDSTE 30 DAGE. VED HVOR MANGE LEJLIGHEDER HAR DU DRUKKET MERE END 5 GENSTANDE?“

Dreng							Pige						
	Alder	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år		Alle	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år
N	158	183	178	166	171	856	205	215	222	193	213	1048	
Mgl. besvarelse						65						77	
0 gange*	28	18	16	21	15	19	36	30	26	26	30	30	
1-2 gange	27	27	23	22	19	23	35	32	32	34	39	34	
3-5 gange	27	28	37	30	40	32	23	28	30	31	24	27	
6-9 gange	14	21	16	18	18	18	4,4	8,8	10	6,7	4,2	7,0	
>10 gange	4,4	6,0	8,5	9,6	8,2	7,4	1,5	1,4	2,3	2,1	2,4	1,9	
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	

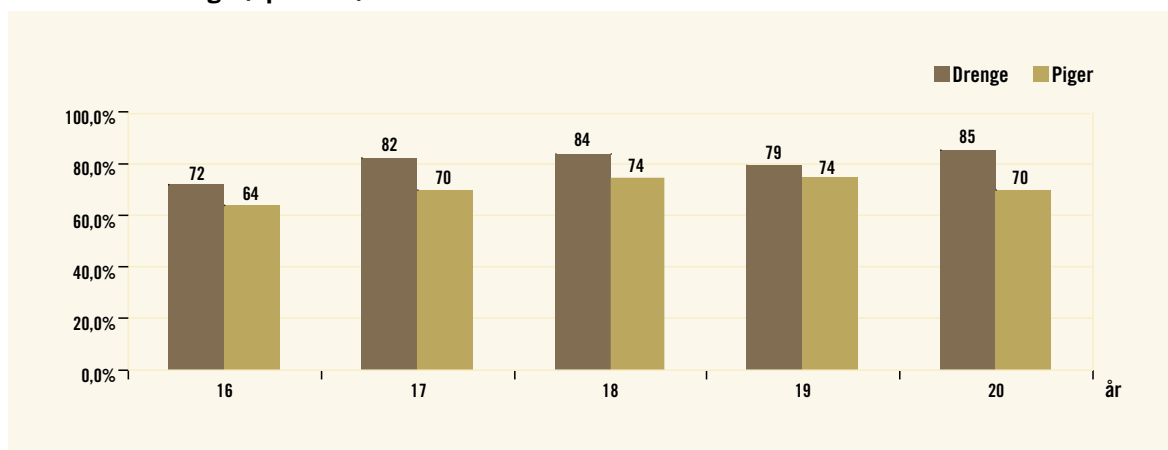
Antal gange, der er drukket mere end 5 genstande inden for de seneste 30 dage
blandt drenge og piger (i procent)

Fig 14

Andel af de unge, der har drukket mere end 5 genstande ved mindst én lejlighed inden for de seneste 30 dage (i procent)

Fig 15

For de 18 og 19-årige er forskellen mellem drenge og piger ikke signifikant.

De 16 til 20-årige's egen vurdering af, hvor ofte de har været fulde

75% af de 16 til 20-årige drenge og 67% af pigerne oplyser, at de har været fulde én eller flere gange inden for den seneste måned (figur 16). Omkring 18% af drengene havde drukket sig berusede (selvoplyst vurdering) 6 gange eller flere inden for den sidste måned. 45% af drengene havde drukket sig berusede 3 gange eller mere inden for den sidste måned (se tabel 7).

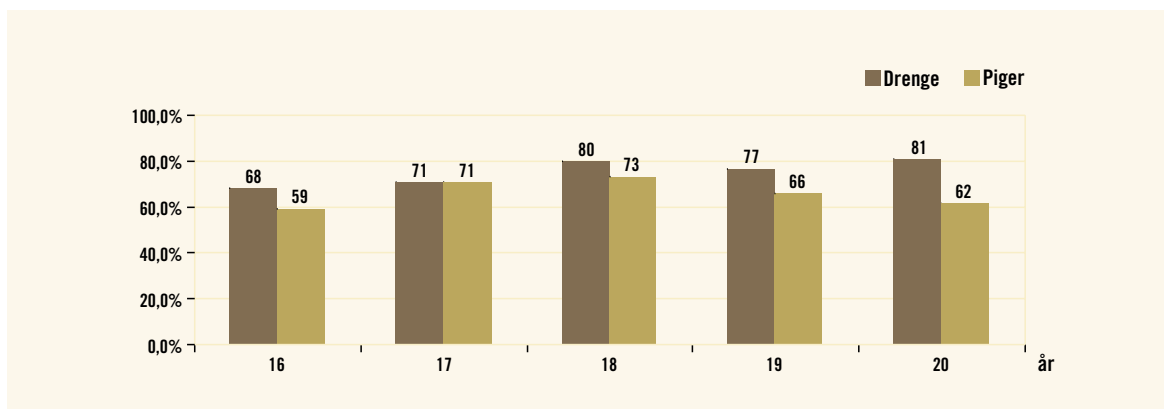
Andel blandt drenge og piger i forskellige aldersgrupper, der har været fulde (drenge og piger i forskellige aldersgrupper i procent)

Tabel 7

„HVOR OFTE HAR DU VÆRET FULD INDEN FOR DE SENESTE 30 DAGE?“												
Dreng	Dreng						Pige					
	Alder	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år
N	162	189	182	171	173	877	208	224	230	194	215	1071
Mgl. besvarelse						44						54
0 gange*	32	29	20	23	19	25	41	29	27	34	38	33
1-2 gange	36	31	30	29	30	31	38	42	41	37	39	39
3-5 gange	19	22	34	28	33	27	20	22	24	23	19	21
6-9 gange	9,9	14	12	14	14	13	1,9	5,8	7,8	5,7	3,3	5,0
>10 gange	2,5	4,7	4,3	7,0	4,1	4,5	.	0,9	0,9	0,5	1,4	0,8
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

*Personer, som aldrig drikker alkohol, er medtaget i denne kategori

Fig 16

Andel af drenge og piger, der har været fulde inden for seneste 30 dage (i procent)

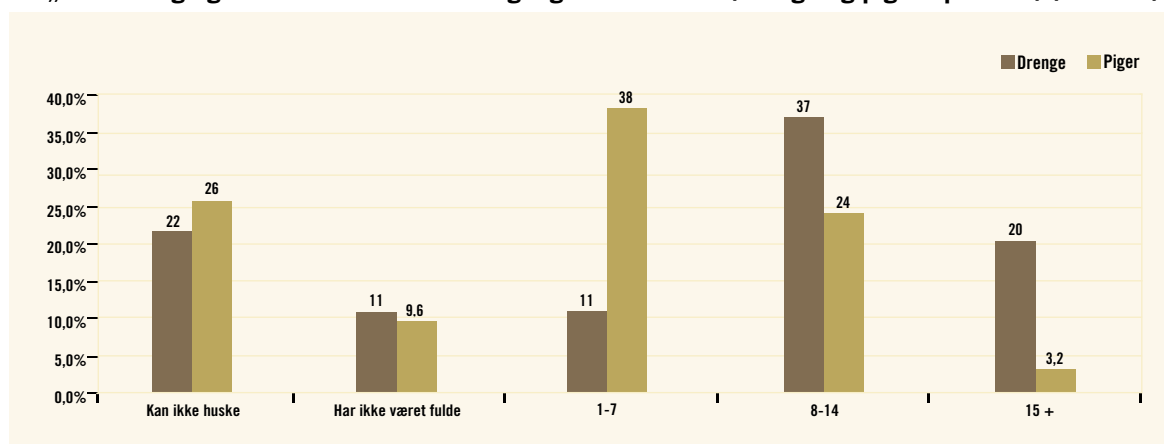
Kønnsforskellene er signifikante ($p < 0,01$), mens den lineære aldersstigningen kun er signifikant blandt drengene. Hvis de 20-årige pigers andel sættes til „1” er både de 17 og 18-åriges andele signifikant højere end de 20-åriges (logistisk regression med alder som klassevariabel).

For pigernes vedkommende tyder det på, at forbruget af alkohol ”topper” for de 18 til 19-årige, hvorefter det aftager noget (tabel 3, figur 13, 15, 16). Vi kan ikke med nærværende tværsnitsundersøgelse afgøre, om stigningen op til 18 år og faldet i 19-20 års alderen dækker over, at de piger, der i dag er 18 år, vil have højere forbrug, når de bliver ældre, eller om der er tale om, at forbruget falder igen med alderen. For at kunne afgøre det, må vi følge de piger, der i år 2000 er 18-årige, og se på deres forbrug i årene fremover.

Der er nogen kønsforskel på, hvor ofte de unge efter eget udsagn drikker sig fulde. Der er således nogle flere drenge, der mener at de har været fulde 6 eller flere gange inden for de seneste 30 dage ($p < 0,001$) (tabel 7).

Der skal meget til, før de unge vurderer, at de er fulde. 37% af drengene oplyste, at de drak mellem 8-14 genstande, sidst de var fulde, og 20% drak mere end 15 genstande, sidst de var fulde (figur 17).

Fig 17

„Hvor mange genstande drak du sidste gang du var fuld”? (drenge og piger i procent) (N=2046)

Der er signifikant flere drenge, der drak 15 + genstande og 8-14 genstande, mens der er signifikant flere piger, der drak 1-7 genstande ($p < 0,001$).

Da piger generelt bliver fulde af omkring 1/3 mindre alkohol end drenge, er det ikke overraskende, at pigerne oplyser, at de drak mindre end drengene, sidst de var fulde. 38% af pigerne siger, de havde drukket 1-7 genstande, sidst de var fulde, og 24% sagde, de havde drukket 8-14 genstande, sidst de var fulde. Der er en tendens til, at de ældre aldersgrupper havde drukket flere genstande end de yngre, sidst de var fulde. Men det skal bemærkes, at selv blandt de 16-årige drenge var der 6,5%, der sagde, at de havde drukket mellem 15-21 genstande, sidst de var fulde og 18% af de 16-årige piger, der havde drukket mellem 8-14 genstande, sidst de var fulde. Ca. hver fjerde kunne ikke huske, hvor meget de havde drukket, sidst de var fulde.

Hvilken type alkohol vælger de 16 til 20-årige?

Der er næsten ingen unge, der drikker lyst øl. De fleste drenge (88%) drikker almindelig øl, men næsten lige så mange drikker stærk spiritus som vodka og whisky. Andelen af drenge, der drikker stærk øl og vin ligger på et meget lavere niveau, nemlig omkring 45%. Hos pigerne var det den største andel, der drak stærk spiritus, knap 80%. Der er dog ikke stor forskel på hvor mange piger, der drikker øl, vin eller spiritus.

Stoffer

- Et flertal af de unge har aldrig prøvet nogen form for illegale stoffer
- Generelt har flere drenge end piger prøvet illegale stoffer
- 38% af drengene og 28% af pigerne i aldersgruppen 16-20 år, har prøvet et eller flere illegale stoffer. Cannabis (hash, pot, marihuana) er det mest udbredte stof
- 14% af drengene og 5% af pigerne har røget hash inden for den seneste måned
- Næstefter hash er speed (amfetamin) og E (ecstasy) de stoffer, de unge hyppigst har prøvet. Også her er der en større andel blandt drenge end piger
- Debutalderen er typisk 16-17 år og generelt højere blandt piger end blandt drenge
- Der er en stærk stigning i andelen, der har prøvet stoffer, med stigende alder fra 16-20 år
- Der er ikke entydige forskelle mellem de forskellige uddannelsesstyper mht. de unges brug af stoffer

Undersøgelser af befolkningens brug af illegale rusmidler har, siden man først lavede denne type undersøgelser i slutningen af 1960'erne, vist, at det altovervejende er unge, der eksperimenterer med „stoffer“. Gennem årene er det påvist, at de fleste af dem, der prøver stoffer, netop nøjes med at prøve, og at cannabis (hash, marijuana, skunk, pot mv.) er langt det mest almindelige af de illegale stoffer. Men herudover er unges eksperimenter med illegale stoffer slet ikke konstant. Ungdomskulturen skifter og med den rusmiddelkulturen. De seneste år har der været en klar tendens til stigning i unges brug af illegale stoffer i Danmark, såvel som i Europa i øvrigt. Flere unge prøver stoffer, og flere stoffer bruges og accepteres i ungdomsmiljøerne. Ved siden af de „gammelkendte“ stoffer (cannabis, am-

fetamin, kokain, heroin, lsd) dukker nye stoffer op på det illegale marked. Det drejer sig f.eks. om psilocybin-svampe, E (ecstasy) og lignende pillevarianter. Undtagelsen er heroin, der ikke er særlig udbredt blandt de unge, og det ser heller ikke ud til at „rygeheroinen“ - der dukkede op i Danmark for nogle år siden - har fået et betydeligt marked blandt de unge³. Når udviklingen sker hurtigt, kan undersøgelser, der gennemføres med flere års mellemrum, hurtigt gå fejl af væsentlige forandringer i samfundet. MULD-undersøgelsen, der gentages årligt, og som omfatter den aldersgruppe, hvor de fleste eksperimenter med stoffer sker, er derfor velegnet til at få et aktuelt og repræsentativt overblik over rusmiddelkulturen blandt danske unge, ligesom undersøgelsen kan bruges til at følge forandringer i denne rusmiddelkultur.

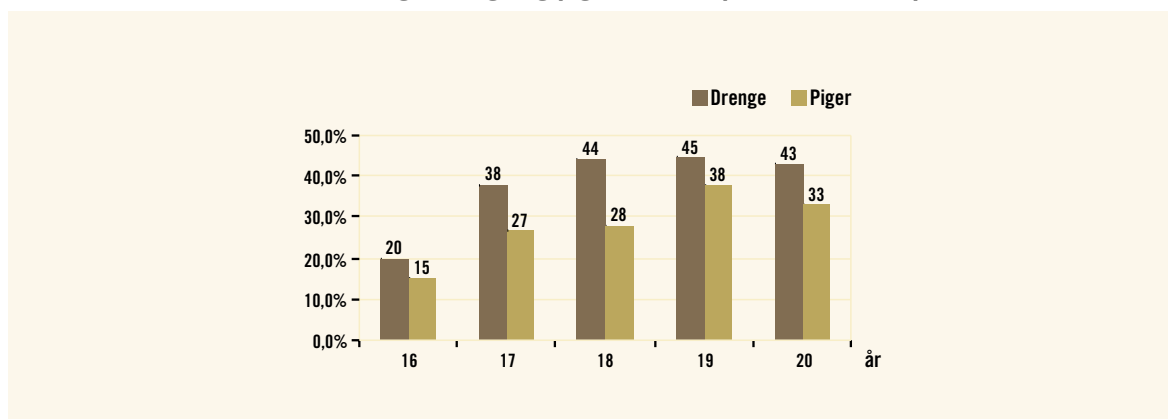
Hvem har prøvet stoffer

De unge blev spurgt, om de nogensinde havde prøvet narkotika/euforiserende stoffer, som hash, ecstasy, heroin eller lignende. Henholdsvis 38% af drengene og 28% af pigerne havde på et tidspunkt prøvet stoffer (tabel 9a). Langt de fleste af dem, der havde prøvet stoffer, havde debutalder senere end 15 år. Det gælder således for 74% af dem, der har prøvet hash, at debuten skete senere end det 15'ende år. Over 95% af de drenge, der har prøvet andre stoffer end hash og knap 90% af de piger, der har prøvet andre stoffer end hash, har prøvet det første gang i 16-20 års alderen, netop den aldersgruppe, der er undersøgt i MULD.

³ Man skal dog være opmærksom på, at måske især heroinmisbruget har en stærk social slagside. Der kan „gemme“ sig et væsentligt forbrug i de skyggetal, som vi ikke ser i frafaldet, der er på 30%.

Fig 18

Andelen blandt de 16 til 20-årige drenge og piger, der har prøvet stoffer (i procent)

Køns- og aldersforskelle er signifikante ($p < 0,001$). Den signifikante forskel, hvad forbrug i forskellige aldersgrupper angår, er springet mellem de 16-åriges og de andre aldersgruppers forbrug ($p < 0,00001$).

Andelen af de unge, som har prøvet stoffer, mere end fordobles fra de 16-årige til de 19-årige. Blandt drengene er stigningen fra 20% til 45% og blandt pigerne fra 15% til 38% (figur 18). Det store spring blandt unge, som har prøvet stoffer, sker især fra 16 til 17 år. Hos såvel piger som drenge er der næsten tale om en fordobling mellem de to aldersgrupper (Tabel 8).

Tabel 8

Andel, der har prøvet stoffer (drenge og piger i procent)

„HAR DU NOGENSINDE TAGET NARKOTIKA/EUFORISERENDE STOFFER (HASH, ECSTASY, HEROIN ELLER LIGNENDE)?“

Dreng							Pige						
	Alder	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle
N		167	193	190	177	177	904	216	230	234	203	219	1102
Mgl. besvarelse							17						23
Ja		20	38	44	45	43	38	15	27	28	38	33	28
Nej		80	62	56	55	57	62	85	73	72	62	67	72
Total		100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

904 drenge og 1102 piger indgår i beregningerne, manglende besvarelse: 17 drenge og 23 piger.

Hash er mest udbredt

I tabel 9a og 9b ses en opgørelse over de unges prøvning af henholdsvis cannabis eller et af de andre illegale stoffer, der er spurgt til i undersøgelsen (amfetamin/speed, ecstasy, kokain, lsd, heroin, rygeheroin, psilocybinsvampe eller „andre stoffer“). Da forekomsterne er små, er disse forskellige stoffer behandlet under ét. En ud-specificeret oversigt over brugen af de forskellige stoffer findes i bilagstabellerne (134-142), opdelt på køn og alder. Tabel 9a+b viser desuden, om forbruget er aktuelt, det vil sige, at de har svaret „ja“ til inden for „sidste måned“ eller „sidste år“, eller om forbruget ligger længere tilbage i tiden.

Andel blandt piger og drenge i forskellige aldersgrupper, der har prøvet hash, dels nogensinde, dels inden for det seneste år og dels det aktuelle forbrug målt inden for den seneste måned (i procent)

Tabel 9a

„HAR DU NOGENSINDE PRØVET HASH?“												
Dreng							Pige					
Alder	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle
N	169	197	192	179	184	921	222	235	239	207	222	1125
Mgl. besvarelse	77	59	55	54	57	60	82	70	70	61	65	70
Ja, inden for den seneste måned	12	11	19	15	14	14	4,5	6,0	5,4	5,8	3,6	5
Ja, inden for det seneste år	5	19	17	21	15	16	5,9	10	11	17	11	11
Ja, tidligere	1,2	5,6	5,7	8,4	14	7,0	3,6	9,8	9,6	15	19	11
Nej, har aldrig prøvet stoffet	81	65	58	57	58	63	87	74	73	62	66	73
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

921 drenge og 1125 piger indgår i beregningerne.

Tabel 9b

Andel blandt piger og drenge i forskellige aldersgrupper, der har prøvet "andet narkotika end hash", dels nogensinde, dels inden for det seneste år og dels det aktuelle forbrug målt inden for den seneste måned (i procent)

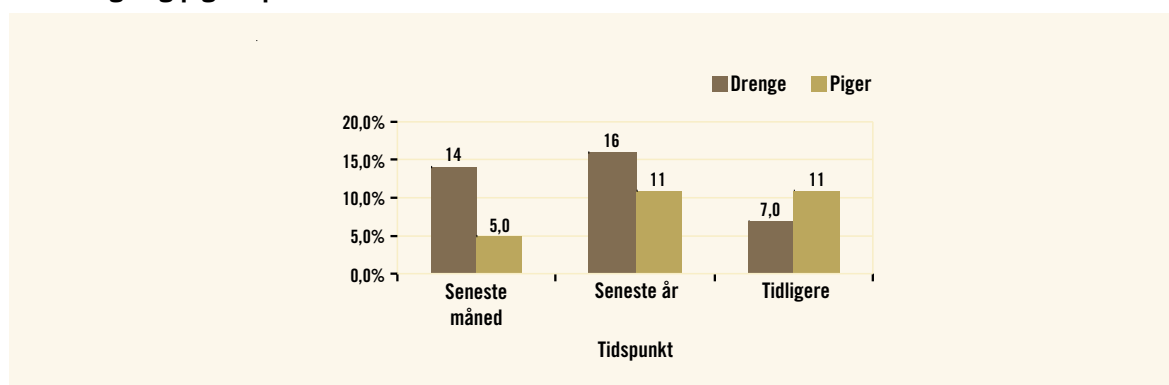
„HAR DU NOGENSINDE PRØVET HASH?“												
Dreng							Pige					
Alder	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle
N	169	197	192	179	184	921	222	235	239	207	222	1125
Ja, har prøvet inden for den seneste mdr.	1,8	2,5	4,2	2,2	1,6	2,5	0,5	0,9	0,4	0,5	0,9	0,6
Ja, inden for seneste år	3,0	4,6	4,7	7,8	8,2	5,6	3,2	3,8	2,5	2,4	3,6	3,1
Ja, tidligere	1,2	5,1	5,2	12	12	7,1	1,4	4,3	2,5	6,7	8,1	4,5
Nej, har aldrig prøvet stoffet	94	88	86	78	78	85	95	91	95	90	87	92
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

921 drenge og 1125 piger indgår i beregningerne.

Hash er entydigt det stof, flest har prøvet. 37% af drengene har prøvet hash, hvoraf 14% har prøvet det inden for den seneste måned og 16% inden for det seneste år. De tilsvarende andele er lidt lavere blandt pigerne. Samlet er der 27% af pigerne, der har prøvet hash, der er 5% der har prøvet det inden for den seneste måned og 11% inden for det seneste år (se fig. 19).

Andel af de unge, der har prøvet hash, opdelt på, hvornår de sidst har prøvet det (drengene og piger i procent)

Fig 19

Unge der aldrig har prøvet hash er ikke medtaget i figuren (d=63%, p=73%).

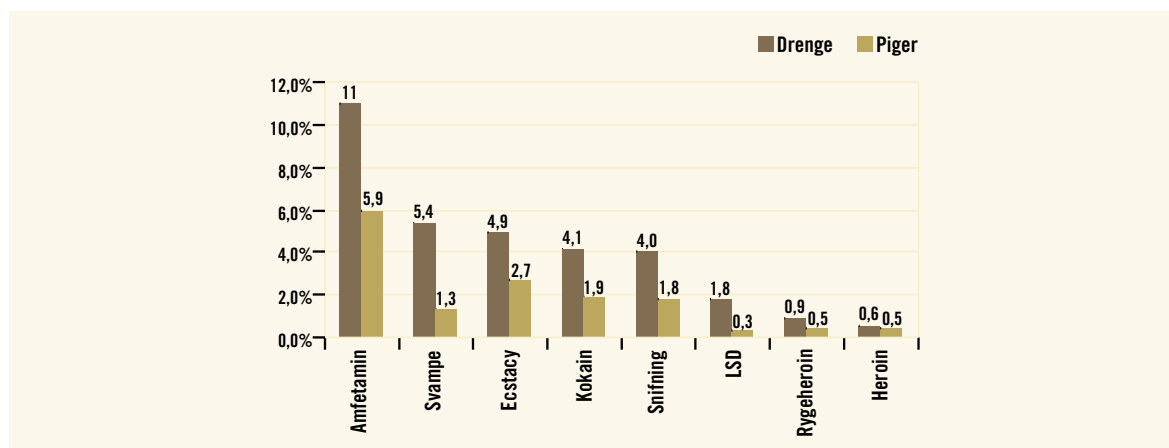
Der ses en tendens til, at jo ældre de unge bliver, des større sandsynlighed er der for, at de har prøvet hash (se bilagstabel 133). Ser man udelukkende på den aktuelle brug af hash (inden for den seneste måned), er aldersforskellene ikke markante. Der er en stigning op til 18 år, hvorefter der er et fald. Forbruget hos de ældre ligger således noget tilbage i tiden. Hash er et stof, mange unge prøver, men som man også ofte stopper med igen.

Andre stoffer

Samlet har 15% af drengene og 8% af pigerne prøvet andre illegale stoffer end hash.

Efter hash er amfetamin det stof, som flest har prøvet. Henholdsvis 11% af drengene og 5,9% af pigerne har prøvet amfetamin (se figur 20 og bilagstabel 134). Andelen af unge, der har prøvet amfetamin er signifikant stigende fra 16 til 20-års alderen. Dette gælder for begge køn (for drengene stiger andelen fra 5,3% blandt de 16-årige til 16% blandt de 20-årige, for pigerne fra 2,7% af de 16-årige til 9,5% af de 20-årige). De resterende stoffer har kun et fåtal af de unge prøvet (det vil sige mindre end 5-6% inden for samme køn).

Fig 20

Andelen blandt drenge og piger, der har prøvet forskellige hårde stoffer (i procent)

Forskellene mll. drenge og piger er signifikante for amfetamin, svampe, ecstasy, kokain, snifning og LSD ($p < 0,01$).

For alle disse andre stoffer gælder det, at der er flere drenge end piger, der prøver dem. Kønsforskellene er mindre, når det drejer sig om de stimulerende stoffer, som amfetamin, ecstasy og kokain, end for de hallucinogene stoffer som svampe og LSD. Knap to drenge for hver pige har prøvet amfetamin eller ecstasy, mens der er godt fire gange så mange drenge som piger, der har prøvet svampe. Overordnet ses en stigning op gennem aldersgrupperne for amfetamin, kokain og psylocybinsvampe (se bilagstabel 134, 136, 140). For snifning af opløsningsmidler ses derimod ikke nogen stigning gennem aldersgrupperne, og meget få oplyser et aktuelt brug. Dette tyder på, at snifning af opløsningsmidler "hører til" i yngre aldersgrupper end de 16 til 20-årige, der er undersøgt i MULD-undersøgelsen.

Brug af flere stoffer

Hash er som nævnt langt det mest udbredte illegale stof, og de fleste af dem, der har brugt hash på et eller andet tidspunkt, har ikke brugt andre stoffer; det gælder for hhv. 62% af de drenge og 73% af de piger, der har prøvet hash.

Omvendt er det meget ualmindeligt at prøve andre illegale stoffer, hvis man ikke har prøvet hash. Kun 2% af de drenge og 1% af de piger, der aldrig har prøvet hash, har prøvet andre illegale stoffer.

Der er med andre ord en stærk „samvariation“ mellem brug af hash og andre illegale stoffer, som ses i tabel 10c. Det er blandt de aktuelle hashbrugere (brugt sidste måned), man finder den største andel, der har brugt andre stoffer; 52% af de drenge og 33% af de piger, der brugte hash sidste måned før undersøgelsen, har også brugt et eller flere andre stoffer.

Tabel 9c

„Samvariation” mellem brug af hash og andre stoffer hos piger og drenge (i procent)

Dreng					
	Ingen andre stoffer	+ 1 stof	+ 2 stoffer	+ 3/flere stoffer	Total
Har røget hash inden for den sidste mnd.	48	20	14	18	100
Har røget hash inden for det sidste år	71	14	7,0	8,0	100
Har røget hash tidligere	69	19	11	1,5	100
Har aldrig røget hash	98	2,0	0,3	0,0	100
Pige					
	Ingen andre stoffer	Hash + 1 stof	Hash + 2 stoffer	Hash + 3/flere stoffer	Total
Har røget hash inden for den sidste mnd.	67	12	12	9,0	100
Har røget hash inden for det sidste år	74	15	8,0	2,0	100
Har røget hash tidligere	74	14	9,0	3,0	100
Har aldrig røget hash	99	1,0	0,1	0,0	100

921 drenge og piger indgår i beregningerne.

Herudover er der også en klar sammenhæng mellem rygning, storforbrug af alkohol og brug af hash (se kapitlet om samvariation mellem alkohol, tobak og narkotika).

Dopingmidler

Henholdsvis 2,8% af drengene og 0,8% af pigerne har på et tidspunkt prøvet dopingmidler (se tabel 10). Der ses ikke nogle tydelige tendenser op gennem aldersgrupperne.

Tabel 10

Andel af de unge i forskellige aldersgrupper, der har prøvet dopingmidler (i procent)

„HAR DU NOGENSINDE PRØVET DOPINGMIDLER?“

Dreng							Pige					
Alder	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Alle
N	168	194	187	177	180	906	220	233	239	206	220	1118
Mgl. besvarelse						15						7
Ja	0,6	4,1	1,6	4,0	3,3	2,8	-	1,3	0,4	1,9	0,5	0,8
Nej	99	96	98	96	97	97	100	99	100	98	100	99
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

906 drenge, 1118 piger indgår i beregningerne, manglende besvarelse: 15 drenge og 7 piger.

Det er typisk andre dopingmidler end anabole steroider, de unge har prøvet, idet kun 0,3% af drengene og 0,1% af pigerne har prøvet anabole steroider.

Samvariation mellem rygning, alkohol og narkotika

I de seneste år er der blevet sat mere fokus på, at forskellige risikofaktorer – som rygning, alkohol og narkotikaforbrug hyppigt optræder samtidigt. Man taler om, at risikofaktorer samvarierer, og at der er „klynger“ i samfundet, hvor flere usunde vaner optræder samtidig. I denne undersøgelse har vi fokuseret på de unges alkohol-, tobaks- og narkotikaforbrug. Som indikator for samvariation ses på, om „overskridelse af genstandsgrænsen“ på 14 genstande for kvinder og 21 for mænd, „daglig rygning“ og „det, inden for det seneste år at have røget hash“ optræder samtidig hos de samme unge. Vi kan analysere, om det sker oftere, end man ville forvente ved statistiske tilfældigheders spil. Samvariation mellem de tre livsstilsfaktorer analyseres i forhold til alder og køn.

Tabel 11 læses fra oven, således at man starter med at se på dagligrygere, i „ja“-kolonnen. For denne gruppe, kan man så se, hvor stor en andel, der hhv. har røget hash eller overskredet genstandsgrænsen. Dette kan så sammenlignes med, hvor store andelen er i „nej“ blandt ikke dagligrygere.

Genstandsgrænsen og rygestatus

Som nævnt i afsnittet om tobak, er der 21% af drengene og 21% af pigerne, der ryger dagligt. Blandt dagligrygende drenge er der 46%, der overskrider genstandsgrænsen for en uge, mens det ligger nede på 15% blandt de drenge, som ikke ryger dagligt. Hos pigerne er mønsteret det samme; mens der er 27% af de dagligrygende piger, som har overskredet genstandsgrænsen inden for den seneste uge, gælder det for kun 10% af de piger, som ikke ryger. Der ses altså en klar samvariation imellem rygevaner og overskridelse af alkoholgrænser – såvel blandt drenge som blandt piger (tabel 11).

Genstandsgrænsen og hash

Mønsteret er næsten det samme for brug af hash. 44% af de drenge, som har røget hash inden for det seneste år, har også overskredet genstandsgrænsen på de 21 genstande, mens tallet er nede på 13% blandt dem, som ikke har røget hash.

Det samme gælder hos pigerne. Forekomsten af overskridelser af genstandsgrænsen på 14 genstande ligger på 26% blandt de piger, som har røget hash inden for det seneste år, mens tallet er nede på 12% for de, som ikke har røget hash inden for det seneste år. Her ses altså en klar samvariation imellem hash og overskridelsen af alkoholgrænser – både blandt drenge og piger (tabel 11).

Rygning og hash

Knap 1/3 del af drengene har røget hash inden for det seneste år. 41% af dem, der har røget hash inden for det seneste år, er dagligrygere, sammenlignet med kun 12% dagligrygere blandt de drenge, der ikke har røget hash inden for det seneste år.

Mønsteret er det samme hos pigerne, hvor der dog er noget færre, nemlig 16%, der har røget hash inden for det seneste år. I denne gruppe er der 47% dagligrygere, mod 16% dagligrygere blandt dem, der ikke har røget hash inden for det seneste år (se tabel 11).

Tabel 11

FOREKOMST AF DAGLIGRYGNING, BRUG AF HASH INDEN FOR DET SENESTE ÅR OG OVERSKRIDELSE AF GENSTANDSGRÆNSEN HOS PIGER OG DRENGE (I PROCENT)
Dreng

		Dagligryger		Har røget hash seneste år		Har overskredet genstandsgrænsen	
		Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
Dagligryger	Ja	-	-	41	12	42	13
	Nej	-	-	59	88	58	87
	Total			100	100	100	100
Har røget hash seneste år	Ja	48	17	-	-	52	17
	Nej	52	83	-	-	48	83
	Total	100	100	-	-	100	100
Har overskredet genstandsgrænsen	Ja	46	15	44	13	-	-
	Nej	54	85	56	87	-	-
	Total	100	100	100	100	-	-

Pige

		Dagligryger		Har røget hash seneste år		Har overskredet genstandsgrænsen	
		Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
Dagligryger	Ja	-	-	47	16	41	17
	Nej	-	-	52	84	59	82
	Total			100	100	100	100
Har røget hash seneste år	Ja	56	23	-	-	30	14
	Nej	44	77	-	-	70	86
	Total	100	100	-	-	100	100
Har overskredet genstandsgrænsen	Ja	27	10	26	12	-	-
	Nej	73	90	74	88	-	-
	Total	100	100	100	100	-	-

Der er en stor grad af samvariation mellem de tre typer af risikofaktorer, og tendensen er nogenlunde den samme hos piger og drenge. Blandt pigerne er andelen med risiko-adfærd blot generelt lavere end blandt drengene.

Samvariationen er størst blandt de yngste

Både rygning og hashforbrug er størst i de ældste aldersgrupper i stikprøven. For at vise forskellen på samvariationen i forskellige aldersgrupper har vi derfor delt stikprøven op i 16 til 17-årige og 18 til 20-årige. Selvom der er en del færre blandt de 16 til 17-årige, der har røget hash inden for det seneste år, er samvariationen ⁵ mellem det at overskride genstandsgrænsen, at være dagligryger og at have røget hash inden for det seneste år mere tydelig blandt de 16 til 17-årige, end den er blandt de 18 til 20-årige.

Blandt de 16 til 17-årige har 44% af dem, der har røget hash inden for det seneste år, også overskredet genstandsgrænsen mod kun 13% af dem, der ikke har røget hash. Det er altså ca. 4 gange så hyppigt at have overskredet genstandsgrænsen blandt de 16 til 17-årige drenge, der har røget hash inden for det seneste år, set i forhold til dem, som ikke har røget hash. Blandt de 18 til 20-årige hashrygere er der 38%, der har overskredet genstandsgrænsen inden for den seneste uge. Der er 20% af dem, der ikke har røget hash det seneste år, der har overskredet genstandsgrænsen inden for den seneste uge. Der er altså „kun“ dobbelt så stor sandsynlighed for en overskridelse af genstandsgrænsen, hvis man er hashrygende blandt de 18-20-årige.

For sammenhængen mellem rygning og hash ses en lignende udvikling mellem de 16 til 17-åriges mønster og de 18 til 20-åriges. Blandt de 16 til 17-årige er sammenhængen mellem dagligrygning og hashrygning stærkere end blandt de 18-20-årige. Mønsteret er præcis det samme hos pigerne.

⁵ Odds Ratioen mellem dagligrygning og hashbrug er ca. 4 hos de 16-17-årige og ca. 2 hos de 18-20-årige. I en multibel analyse med dagligrygning som afhængig variabel og køn, alder, hash og alder x hash, som uafhængige variable er alle sammenhænge -inklusive interaktionstermen alder x hash – signifikante $p < 0.001$.

Forbrug blandt venner og familie

- Dagligrygere har oftere venner, der ryger, sammenlignet med dem, der ikke ryger.
- Unge, hvis familiemedlemmer ryger, er hyppigere rygere sammenlignet med unge, hvis familie ikke ryger.
- Familiens og venners alkoholvaner har sammenhæng med de unges egne alkoholvaner.
- De, der har prøvet stoffer, har langt oftere flere venner og familiemedlemmer, der har erfaringer med stoffer, sammenlignet med dem, der ikke har prøvet stoffer.

De unge blev spurgt om brugen af tobak, alkohol og stoffer blandt familie, venner og omgangskredsen. Det efterfølgende er hermed baseret på de unges egen vurdering af omgivelsernes brug af rusmidler.

Forældres og børns rygevaner

Der er en større andel rygere blandt de unge, som har forældre, der ryger, i forhold til dem, hvor forældrene ikke ryger. Over en fjerdedel (hhv. 26 og 29%) af de drenge og piger, som har en mor eller far der ryger, ryger også selv. I modsætning hertil ryger 13-18% af de unge, som har forældre, der ikke ryger (figur 21a, tabel 12).

Tabel 12

De unges brug af tobak set i forhold til om deres forældre ryger (skønnet af de unge selv).
(i procent ud af dem som har en mor/far)

Dreng				
	Mor ryger	Mor ryger ikke	Far ryger	Far ryger ikke
N	318	559	347	504
Ryger dagligt	26	18	26	16
Ryger ikke dagligt	74	82	74	84
Total	100	100	100	100
Pige				
	Mor ryger	Mor ryger ikke	Far ryger	Far ryger ikke
N	407	668	437	593
Ryger dagligt	29	15	29	13
Ryger ikke dagligt	71	85	71	87
Total	100	100	100	100

I beregningerne med "mor" indgår 877 drenge, 1075 piger. Manglende besvarelse: 36 drenge og 36 piger. Har ingen mor: 8 drenge og 14 piger.

I beregningerne med "far" indgår 851 drenge, 1030 piger. Manglende besvarelse: 43 drenge og 50 piger. Har ingen far: 27 drenge og 45 piger.

Der er en svag tendens til at forældrenes rygevaner påvirker pigerne mere end drengene.

Tabel 13

De unges brug af tobak set i forhold til om deres stedforældre ryger (skønnet af de unge selv). (i procent ud af dem som har en stedmor/stedfar)

Dreng				
	Stedmor ryger	Stedmor ryger ikke	Stedfar ryger	Stedfar ryger ikke
N	45	11	68	105
Ryger dagligt	42	29	34	32
Ryger ikke dagligt	58	71	66	68
Total	100	100	100	100
Pige				
	Stedmor ryger	Stedmor ryger ikke	Stedfar ryger	Stedfar ryger ikke
N	59	110	106	122
Ryger dagligt	24	28	39	26
Ryger ikke dagligt	76	72	61	74
Total	100	100	100	100

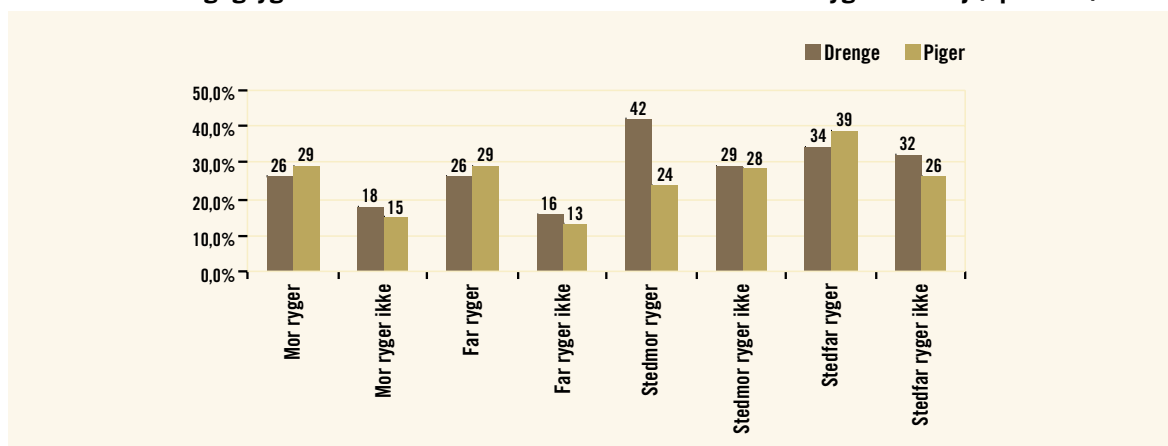
I beregningerne med "stedmor" indgår 156 drenge, 169 piger. Manglende besvarelse: 172 drenge og 170 piger. Har ingen stedmor: 593 drenge og 786 piger.

I beregningerne med "stedfar" indgår 173 drenge, 228 piger. Manglende besvarelse: 168 drenge og 158 piger. Har ingen stedfar: 580 drenge og 739 piger.

Andelen af drenge der ryger dagligt, hvis deres stedmor er ryger, er på 42%. I modsætning hertil er der kun 29% af drengene, der ryger dagligt, hvis deres stedmor ikke ryger. Blandt pigerne er der 39%, der ryger dagligt, hvis stedfaderen ryger, hvorimod kun 26% ryger, hvis stedfaderen ikke ryger. Der er således en større andel rygere blandt de, der har en stedfar eller stedmor, sammenlignet med hele stikprøven. Udover det hænger stedmors/stedfars rygestatus sammen med den unges rygestatus (tabel 13, figur 21a).

Andelen af dagligrygere set i forhold til om forældre/stedforældre ryger eller ej (i procent)

Fig 21a

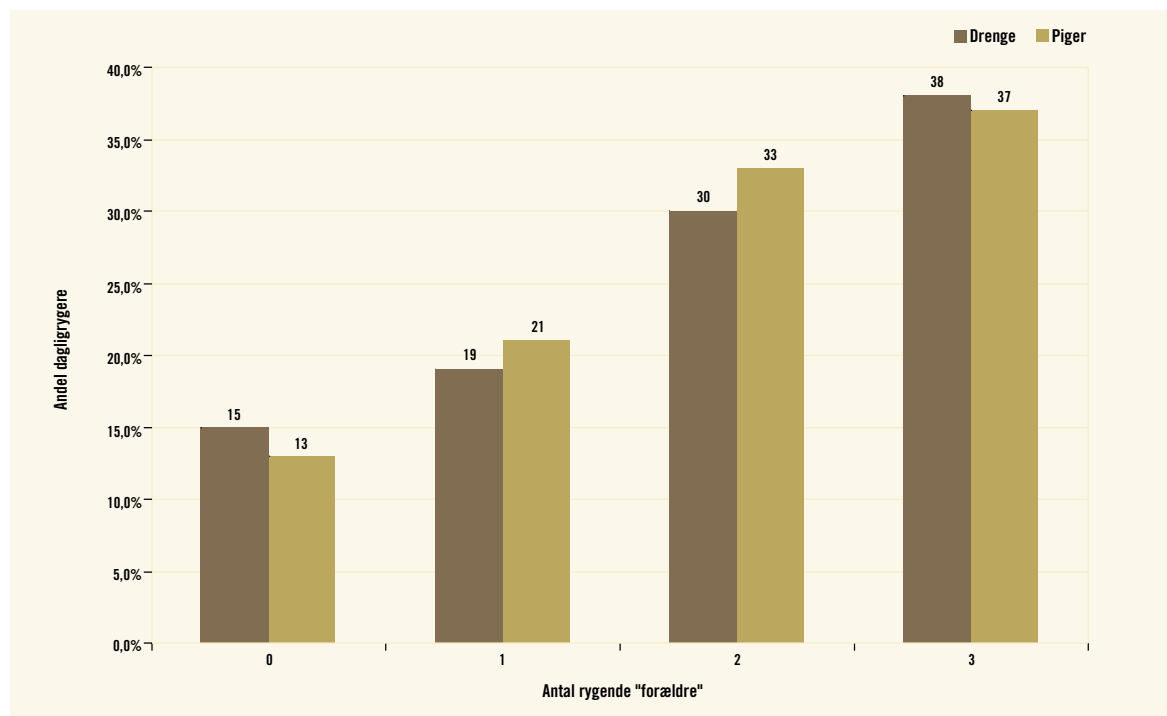

I en multipel logistisk regression bidrager såvel forældres som stedforældrenes rygning signifikant til forklaring af de unges rygning. Generelt er der en tendens til, at der er flere rygere blandt de unge, som lever sammen med stedforældre i forhold til dem, som bor med biologiske forældre (fig. 21a). Sandsynligheden for, at denne forskel udelukkende skyldes en statistisk variation, er mindre end 5%.

I figur 21b ses sammenhængen mellem de unges dagligrygning og hvor udbredt rygning er blandt forældre/stedforældre. Der er en direkte sammenhæng mellem andelen af dagligrygere blandt de unge, og om der er 1, 2 eller 3 - 4. rygende forældre (biologiske og stedforældre) i den unges daglige miljø. Sammenhængen er lineær og signifikant ($p < 0,001$) i en logistisk regressionsmodel, med dagligrygning som udfald og køn, alder og antal rygende forældre/stedforældre som forklarende variable.

Sammenhæng mellem hvor mange forældre og stedforældre, der ryger og andelen af dagligrygere blandt 16 til 20-årige drenge og piger (i procent)

Fig 21b

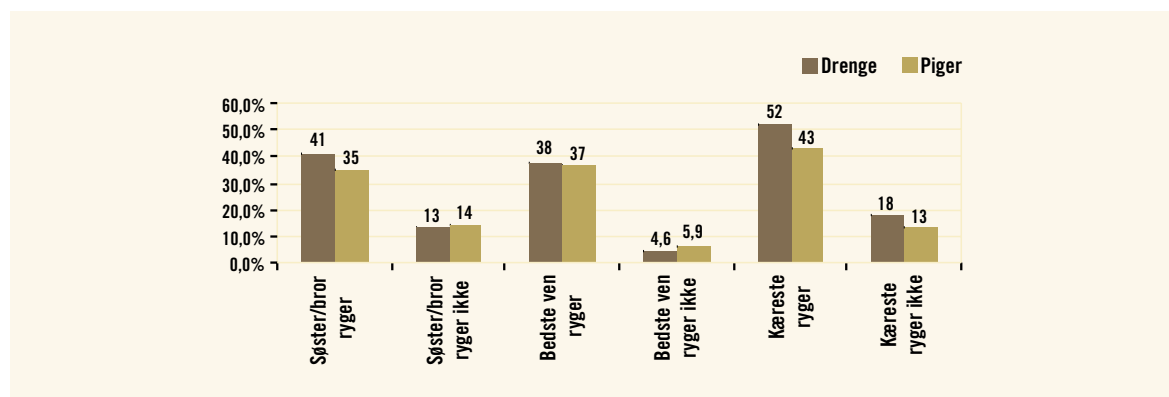

Søskende, venner og kæresters rygevaner samvarierer i høj grad med de unges egne rygevaner. Der findes cirka tre gange så mange rygere blandt de unge, som har en søster/bror eller en kæreste (35-52%), der ryger, i forhold til dem, hvor henholdsvis søster/bror eller kæreste ikke ryger (13-18%) (fig. 22, tabel 14+15).

Der ses desuden en meget høj overensstemmelse mellem bedste vens og de unges rygevaner. Der er 37-38% rygere blandt de unge, som har en bedste ven der ryger, hvorimod der blot findes 4-6% rygere, hvis bedste ven ikke ryger (fig. 22, tabel 15).

Fig 22

Unge der ryger dagligt set i forhold til rygevanerne i deres omgangskreds (piger og drenge i procent)

Forskellene mellem drenge og piger er ikke signifikante

Tabel 14

De unges brug af tobak set i forhold til om deres søskende ryger (skønnet af de unge selv). (i procent ud af dem som har søskende)

Dreng		Mindst en søster/bror ryger	Søster/bror ryger ikke
N		226	557
Ryger dagligt		41	13
Ryger ikke dagligt		59	87
Total		100	100
Pige		Mindst en søster/bror ryger	Søster/bror ryger ikke
N		318	638
Ryger dagligt		35	14
Ryger ikke dagligt		65	86
Total		100	100

I beregningerne indgår 783 drenge, 956 piger. Manglende besvarelse: 78 drenge og 98 piger. Har ingen søster/bror: 60 drenge og 71 piger.

Tabel 15 De unges brug af tobak set i forhold til om deres bedste ven eller kæreste ryger (skønnet af de unge selv). (i procent ud af dem som har en „bedste ven” og har en kæreste)

Dreng				
	Bedste ven ryger	Bedste ven ryger ikke	Kæreste ryger	Kæreste ryger ikke
N	429	414	122	281
Ryger dagligt	38	4,6	52	18
Ryger ikke dagligt	62	95	48	82
Total	100	100	100	100
Pige				
	Bedste ven ryger	Bedste ven ryger ikke	Kæreste ryger	Kæreste ryger ikke
N	524	526	197	429
Ryger dagligt	37	5,9	43	13
Ryger ikke dagligt	63	94	57	87
Total	100	100	100	100

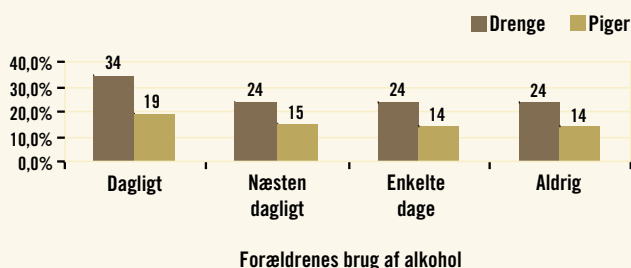
I beregningerne med „bedste ven” indgår 843 drenge, 1050 piger. Manglende besvarelse: 65 drenge og 60 piger. Har ingen „bedste ven”: 13 drenge og 15 piger.

I beregningerne med „kæreste” indgår 403 drenge, 626 piger. Manglende besvarelse: 135 drenge og 117 piger. Har ingen kæreste: 383 drenge og 382 piger.

Alkohol

Genstandsgrænserne, på 21 genstande pr. uge for mænd og 14 genstande pr. uge for kvinder, er blevet anvendt som indikator for om de unge har et højt alkoholindtag.

De unges beskrivelse af forældrenes alkoholvaner viser en samvariation med de unges egne alkoholvaner. Det ses, at flere unge (19% af pigerne og 34% af drengene) drikker over alkoholgrænsen, hvis deres forældre drikker dagligt, i forhold til de unge, der svarer, at deres forældre ikke drikker dagligt (14 henholdsvis 24%) (se fig. 23 og tabel 16). Forskellen er signifikant for både piger og drenge.

Unge, der drikker over genstandsgrænsen, set i forhold til forældrenes brug af alkohol på hverdage (i procent)

Fig 23

Tabel 16

De unges brug af alkohol set i forhold til forældrenes brug af alkohol på hverdage (skønnet af de unge selv) (i procent)

Dreng	Forældrenes alkoholforbrug →			
↓ De unges forbrug	Dagligt	Næsten dagligt	Enkelte dage	Aldrig
N	86	107	440	229
Drak over genstandsgrænsen* seneste uge	34	24	24	24
Drak ikke over genstandsgrænsen* seneste uge	66	76	76	76
Total	100	100	100	100

Pige	Forældrenes alkoholforbrug →			
↓ De unges forbrug	Dagligt	Næsten dagligt	Enkelte dage	Aldrig
N	85	105	554	315
Drak over genstandsgrænsen* seneste uge	19	15	14	14
Drak ikke over genstandsgrænsen* seneste uge	81	85	86	86
Total	100	100	100	100

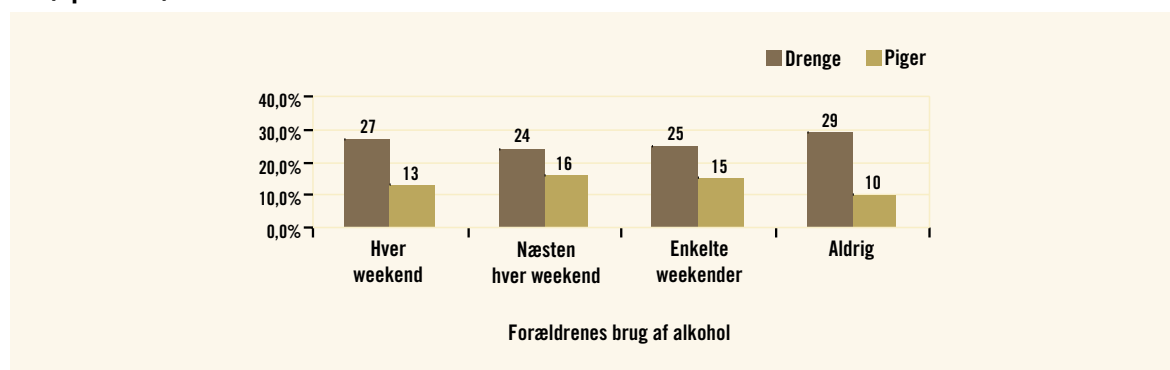
862 drenge, 1059 piger indgår i beregningerne. Manglende besvarelse: 59 drenge og 66 piger.

*genstandsgrænsen: drenge: 21 genstande/uge, piger: 14 genstande/uge

Forældrene brug af alkohol i weekenden tyder ikke på at have nogen entydig sammenhæng med deres børns alkoholforbrug (fig. 24a, tabel 17).

Unge, der drikker over alkoholgrænsen, set i forhold til forældrenes brug af alkohol i weekenden (i procent)

Fig 24a

Tabel 17

De unges brug af alkohol set i forhold til forældrenes brug af alkohol i weekenden (skønnet af de unge selv) (i procent)

Dreng	Forældrenes alkoholforbrug →			
	Hver weekend	Næsten hver weekend	Enkelte weekender	Aldrig
↓ De unges forbrug				
N	176	168	468	49
Drak over genstandsgrænsen* seneste uge	27	24	25	29
Drak ikke over genstandsgrænsen* seneste uge	73	76	75	71
Total	100	100	100	100
Pige	Forældrenes alkoholforbrug →			
↓ De unges forbrug	Hver weekend	Næsten hver weekend	Enkelte weekender	Aldrig
N	192	207	601	59
Drak over genstandsgrænsen* seneste uge	13	16	15	10
Drak ikke over genstandsgrænsen* seneste uge	88	84	85	90
Total	100	100	100	100

861 drenge, 1059 piger indgår i beregningerne. Manglende besvarelse: 60 drenge og 66 piger.

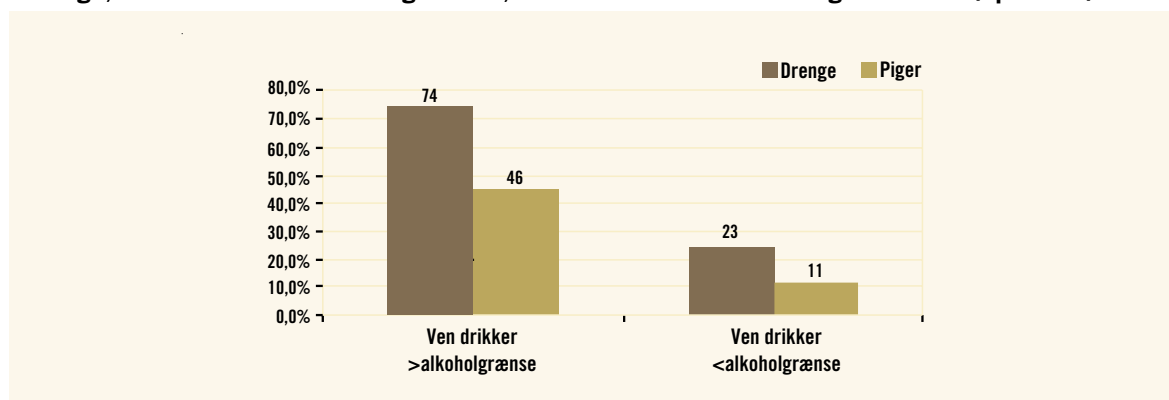
*genstandsgrænsen: drenge: 21 genstande/uge, piger: 14 genstande/uge

Venners alkoholvaner

Der ses en samvariation mellem de unges alkoholvaner og deres vurdering af, hvor meget deres venner drikker. Drikker nærmeste ven over alkoholgrænsen, er der 74% af drengene og 46% af pigerne, der også drikker over alkoholgrænsen. Drikker nærmeste ven under alkoholgrænsen, er der derimod kun 23% af drengene og 11% af pigerne, der drikker over alkoholgrænsen (fig. 24b, tabel 18).

Fig 24b

Unge, der drikker over alkoholgrænsen, set i forhold til vens forbrug af alkohol (i procent)

Tabel 18

De unges brug af alkohol set i forhold til, hvor meget de vurderer deres nærmeste ven/veninde drikker på en typisk weekend (i procent)

Dreng		
	Ven drikker over genstandsgrænse*	Ven drikker under genstandsgrænse*
N	92	481
Drikker over genstandsgrænsen*	74	23
Drikker under genstandsgrænsen*	26	77
Total	100	100
Pige		
	Ven drikker over genstandsgrænse*	Ven drikker under genstandsgrænse*
N	115	499
Drikker over genstandsgrænsen*	46	11
Drikker under genstandsgrænsen*	54	89
Total	100	100

573 drenge, 614 piger indgår i beregningerne. Manglende besvarelse/"ved ikke" besvarelse: 348 drenge og 511 piger.

*genstandsgrænsen: mænd: 21 genstande/uge, kvinder: 14 genstande/uge

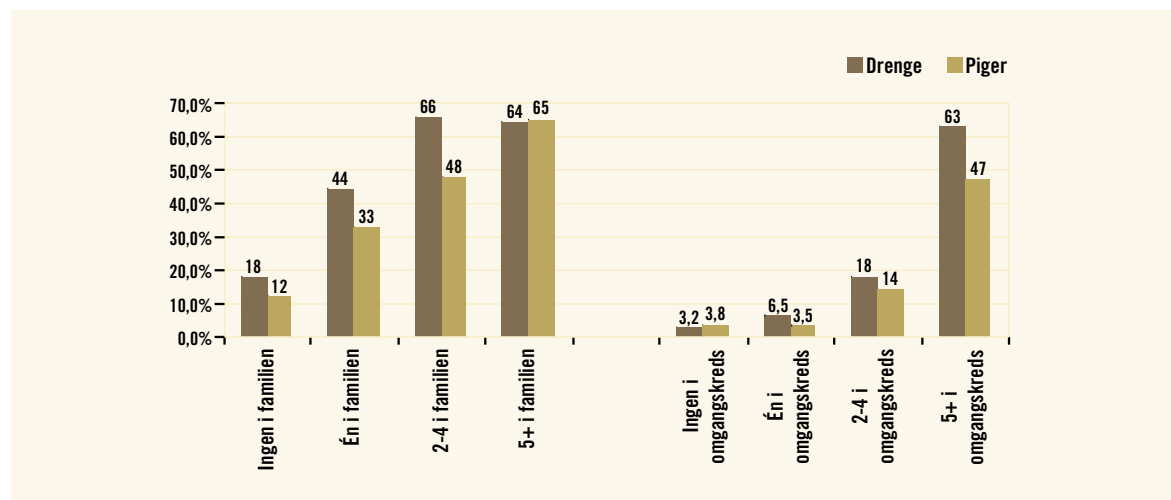
Familiens og omgangskredsens brug af hash

Der ses en tydelig samvariation mellem antallet, der har prøvet hash i familien eller i omgangskredsen, og de unges egen brug af stoffer.

Andelen af drenge, der har prøvet stoffer, primært hash, stiger fra 18% til 64% i takt med at der er flere i familien, der har prøvet hash. Blandt pigerne ses en tilsvarende stigning fra 12% til 65% i takt med hvor mange i familien, der har prøvet hash (se fig. 25, tabel 19).

Andelen af unge, der har prøvet stoffer, set i forhold til om familie hhv. omgangskreds har prøvet hash (drenge og piger i procent)

Fig 25

I en logistisk regressionsmodel bidrog alder, køn, antal i familien og blandt venner (der havde prøvet hash) alle uafhængig af hinanden signifikant til forklaringen af de unges eget forbrug.

Der ses et tilsvarende mønster ved omgangskredsens brug af hash. Blandt de unge, som har angivet, at ingen i omgangskredsen har prøvet hash, er der kun henholdsvis 3,2% drenge og 3,8% piger, der selv har prøvet stoffer. Denne andel stiger gradvis med antallet i omgangskredsen, der har prøvet hash, og ved 5 eller flere i omgangskredsen, der har prøvet hash, er der 63% drenge og 47% piger, som selv har prøvet stoffer (fig. 25, tabel 20).

Tabel 19

De unges brug af stoffer set i forhold til hvor mange i den nærmeste familie, der har prøvet hash (skønnet af de unge selv) (i procent).

Dreng	Antal i familien, der har prøvet hash →				
	Ingen	Én	To-fire	Fem eller flere	Ved ikke
N	318	169	168	28	211
Har prøvet stoffer	18	44	66	64	39
Har ikke prøvet stoffer	82	56	34	36	61
Total	100	100	100	100	100
Pige	Antal i familien, der har prøvet hash →				
	Ingen	Én	To-fire	Fem eller flere	Ved ikke
N	347	256	213	26	255
Har prøvet stoffer	12	33	48	65	26
Har ikke prøvet stoffer	88	67	52	35	74
Total	100	100	100	100	100

894 drenge og 1097 piger indgår i beregninger. Manglende besvarelse: 27 drenge og 28 piger

Tabel 20

De unges brug af stoffer set i forhold til hvor mange i deres omgangskreds, der har prøvet hash (skønnet af de unge selv) (i procent)

Dreng	Antal i omgangskredsen der har prøvet hash →				
	Ingen	Én	To-fire	Fem eller flere	Ved ikke
N	63	47	222	462	99
Har prøvet stoffer	3,2	6,5	18	63	5,1
Har ikke prøvet stoffer	97	93	82	37	95
Total	100	100	100	100	100

Pige	Antal i omgangskredsen der har prøvet hash →				
	Ingen	Én	To-fire	Fem eller flere	Ved ikke
N	54	87	330	537	90
Har prøvet stoffer	3,8	3,5	14	47	7,8
Har ikke prøvet stoffer	96	97	86	53	92
Total	100	100	100	100	100

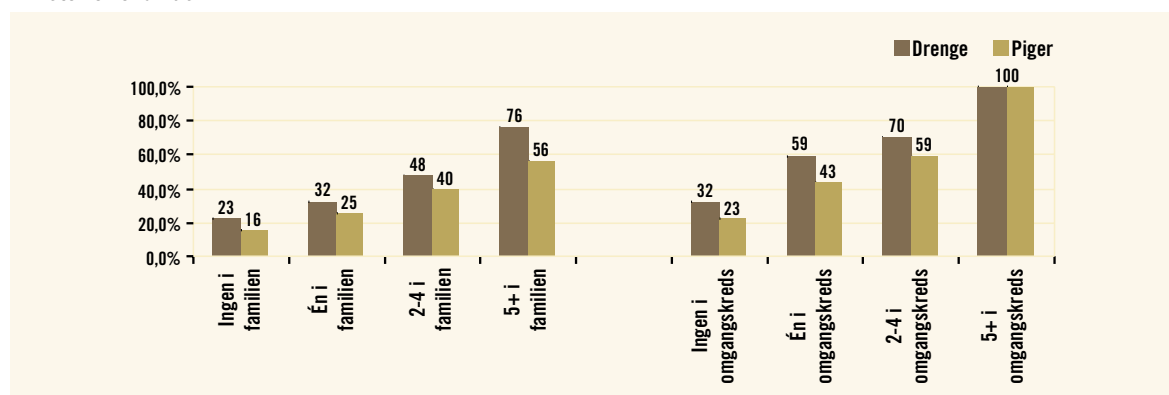
893 drenge og 1098 piger indgår i beregninger. Manglende besvarelse: 28 drenge og 27 piger

Familiens og omgangskredsens brug af andre stoffer end hash

Et lignende mønster, som ved familiens og omgangskredsens brug af hash, ses også ved deres brug af andre stoffer end hash. Jo flere i familien eller i omgangskredsen, der har prøvet andre stoffer end hash, des større er andelen af unge, der også selv har prøvet stoffer (fig. 26, tabel 21+22).

Fig 26

Unge, der har prøvet stoffer, set i forhold til hvor mange i familien/omgangskredsen, der har prøvet andre stoffer end hash

Sandsynligheden for, at de observerede forskelle er tilfældigheder er under 1% ($p < 0,01$). I en multipel logistisk regressionsmodel. De fire succesivt stigende kategorier af hhv „familie og omgangskreds“ er inde i modellen som ordinale variable. P for lineær trend $< 0,001$.

Særlig tydelig er tendensen ved omgangskredsens brug af stoffer. Her stiger andelen af unge, der har prøvet stoffer fra 32% til 100% blandt drengene og fra 23% til 100% blandt pigerne i takt med, at henholdsvis „ingen havde prøvet hårde stoffer“ stigende til „5 eller flere i omgangskredsen har prøvet stoffer“ (fig. 26, tabel 22).

Tabel 21

De unges brug af stoffer set i forhold til hvor mange i den nærmeste familie, der har prøvet andre stoffer end hash (skønnet af de unge selv) (i procent)

	Dreng				
	Antal i familien der har prøvet stoffer →				
	Ingen	Én	To-fire	Fem eller flere	Ved ikke
N	563	74	23	3	229
Har prøvet stoffer	23	32	48	76	19
Har ikke prøvet stoffer	77	68	52	24	81
Total	100	100	100	100	100
	Pige				
	Antal i familien der har prøvet stoffer →				
	Ingen	Én	To-fire	Fem eller flere	Ved ikke
N	660	107	27	1	296
Har prøvet stoffer	16	25	40	56	13
Har ikke prøvet stoffer	84	75	60	44	87
Total	100	100	100	100	100

892 drenge og 1091 piger indgår i beregninger. Manglende besvarelse: 29 drenge og 34 piger

Tabel 22 De unges brug af stoffer set i forhold til hvor mange i deres omgangskreds, der har prøvet andre stoffer end hash (skønnet af de unge selv) (i procent)

Dreng	Antal i omgangskredsen der har prøvet stoffer →				
	Ingen	Én	To-fire	Fem eller flere	Ved ikke
N	216	113	224	144	195
Har prøvet stoffer	32	59	70	100	44
Har ikke prøvet stoffer	68	41	30	0,0	56
Total	100	100	100	100	100
Pige	Antal i omgangskredsen der har prøvet stoffer →				
	Ingen	Én	To-fire	Fem eller flere	Ved ikke
N	249	133	273	160	278
Har prøvet stoffer	23	43	59	100	30
Har ikke prøvet stoffer	77	57	41	0,0	70
Total	100	100	100	100	100

892 drenge og 1093 piger indgår i beregninger. Manglende besvarelse: 29 drenge og 32 piger

Samlet kan det konstateres, at de unge er meget påvirkelige af deres opfattelse af familiens og omgangskredsens brug af stoffer. Det kan dog ikke udelukkes, at omgangskredsen „vælges“ ud fra fælles interesser for stoffer, og at det udgør den noget stærkere sammenhæng mellem omgangskredsens og egne vaner sammenlignet med sammenhængen mellem familiens og egne vaner.

Ungdomsuddannelser

Inddeling af ungdomsuddannelserne

De forskellige ungdomsuddannelser er inddelt i grupperne „Gymnasial uddannelse“, „Erhvervsuddannelse“ og „ikke traditionel ungdomsuddannelse“. „Gymnasial uddannelse“ (n=836) dækker over gymnasium, HF, HHX og HTX. „Erhvervsuddannelse“ (n=389) dækker over erhvervsskolernes grundforløb, lærling/i praktik, SOSU og landbrugs-skole. De unge, som er færdige med folkeskolen,

men ikke er startet på nogen traditionel ungdomsuddannelse, er med i gruppen „ikke traditionel ungdomsuddannelse“ (n=404). Gruppen dækker over dem, som har erhvervsarbejde, sabbatår, er arbejdsløse, langtidssygemeldte, værnepligtige og dem, som går på „Den frie ungdomsuddannelse“ eller anden uddannelse, som ikke hører ind under de traditionelle ungdomsuddannelser – det kunne blandt andet være unge på produktionshøjskoler, daghøjskoler o.l. Endelig er der i undersøgelsen de unge, som ikke hører med i en af de ovennævnte tre grupper, idet de enten stadig går i folkeskole/privatskole/efterskole (n=226) eller er startet på en videregående uddannelse (n=137). Denne gruppe er ikke præsenteret her. Aldersfordelingen i de forskellige grupper/uddannelser kan ses i tabel 23.

Tabel 23 Aldersfordelingen på forskellige uddannelser (i procent)

Alder	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	Total
Gymnasial uddannelse (N=836)	17	31	30	18	4,4	100
Erhvervsuddannelser (N=389)	8,0	22	22	21	27	100
Ikke under uddannelse og øvrige uddannelser ⁶ (N=404)	2,5	12	17	26	43	100

Forbrug blandt unge på forskellige uddannelsesretninger

De unges brug af tobak, alkohol og stoffer er generelt højst blandt de unge, som ikke følger en traditionel ungdomsuddannelse (tabel 24). Dette ses i særlig høj grad blandt drengene.

⁶ Øvrige uddannelser er f.eks. fri ungdomsuddannelse, ikke under uddannelse, arbejdsløse, i arbejde, militærtjeneste.

Tabel 24

Forbrug af tobak, alkohol og stoffer fordelt på uddannelsesretning (drengene, procent og antal)

Alder	Gymnasial uddannelse				Erhvervsuddannelse				Ikke traditionel ungdomsudd.			
	16-18 år		19-20 år		16-18 år		19-20 år		16-18 år		19-20 år	
Dreng (D) Piger (P)	D	P	D	P	D	P	D	P	D	P	D	P
Ryger dagligt	12	13	14	27	26	28	28	34	38	32	28	21
Drukket over genstandsgrænsen*	21	12	20	17	32	16	22	15	35	12	30	14
Har prøvet stoffer	35	23	46	40	38	27	39	32	54	35	54	34
N ialt	(836)				(389)				(404)			

162 drenge og 201 piger går enten i folkeskole/efterskole/privatskole eller på en videregående uddannelse, og denne gruppe er ikke præsenteret.

*genstandsgrænsen; mænd: 21 genstande/uge, kvinder: 14 genstande/uge

For „dagligrygning“ og „overskridelse af genstandsgrænsen“ er forskellene mellem gymnasial uddannelse, erhvervsuddannelse og utraditionel ungdomsuddannelse signifikante ($p < 0,01$) for begge køn. Hvad stoffer angår, er forskellen mellem traditionel og de to andre uddannelser (gymnasial uddannelse og erhvervsuddannelse) signifikante i samme retning som „dagligrygning“ og „overskridelse af genstandsgrænsen“. Forskellen mellem forbrug af stoffer på gymnasial uddannelse og erhvervsuddannelse er signifikant ($p < 0,01$), således at gymnasieelever oftere har prøvet stoffer (primært hash) sammenlignet med erhvervsskoleelever.

end dobbelt så høj i forhold til på „gymnasial uddannelse“. Mønsteret er lidt anderledes blandt de 19 til 20-årige piger, idet andelen af dagligrygere i denne gruppe er størst på erhvervsuddannelserne (34%). Herefter kommer de gymnasiale uddannelser (27%) og til sidst „ikke traditionel ungdomsuddannelse“ (21%) (fig. 27 og tabel 24).

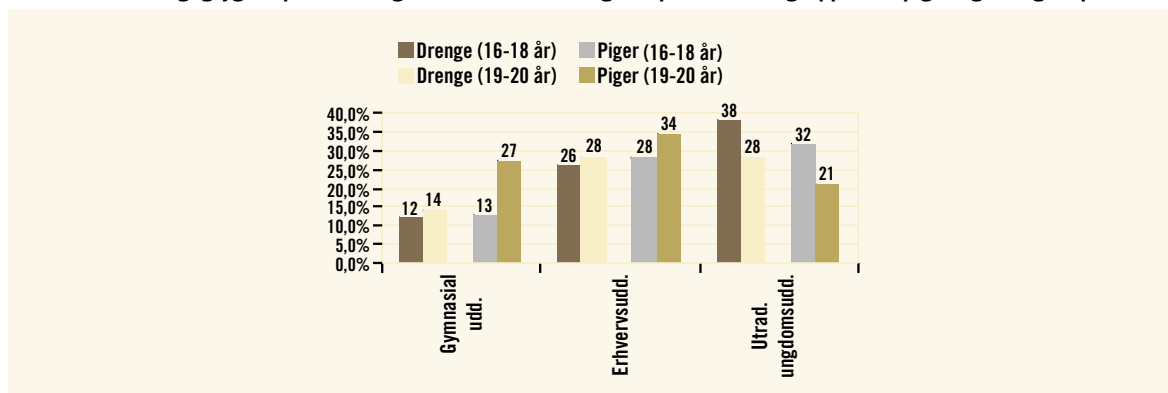
Lavest andel af rygere på gymnasial-uddannelse

Andelen af dagligrygere på gymnasial uddannelse er på 13% blandt drengene og 16% blandt pigerne. Især blandt pigerne er der en stærk stigning i andelen af dagligrygere med stigende alder. De 19 til 20-årige piger skiller sig tydeligt ud, idet 27% i denne gruppe ryger dagligt (fig. 27).

Blandt drengene og blandt de 16 til 18-årige piger er andelen af dagligrygere på „erhvervsuddannelserne“ og på „ikke traditionel uddannelse“ mere

Fig 27

Andelen af dagligrygere på forskellige uddannelsesretninger (opdelt i aldersgrupper for piger og drenge i procent)

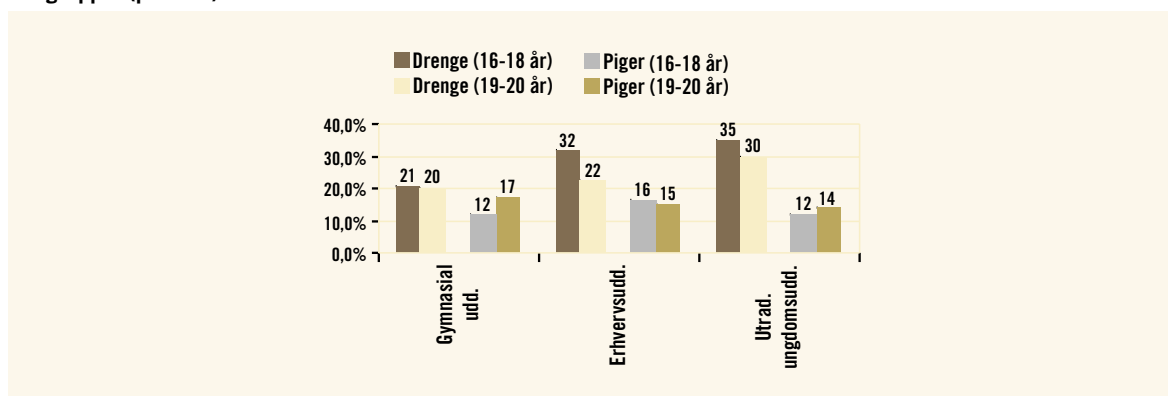

Kønssforskelle ved brug af alkohol

Andelen af piger, som har drukket over genstandsgrænsen på 14 genstande/uge, er stort set ens for alle tre uddannelsesgrupper (12-17%). (fig. 28 og tabel 24).

Andelen af drenge og piger, der har drukket over genstandsgrænsen på forskellige uddannelsesretninger, i aldersgrupper (procent)

Fig 28

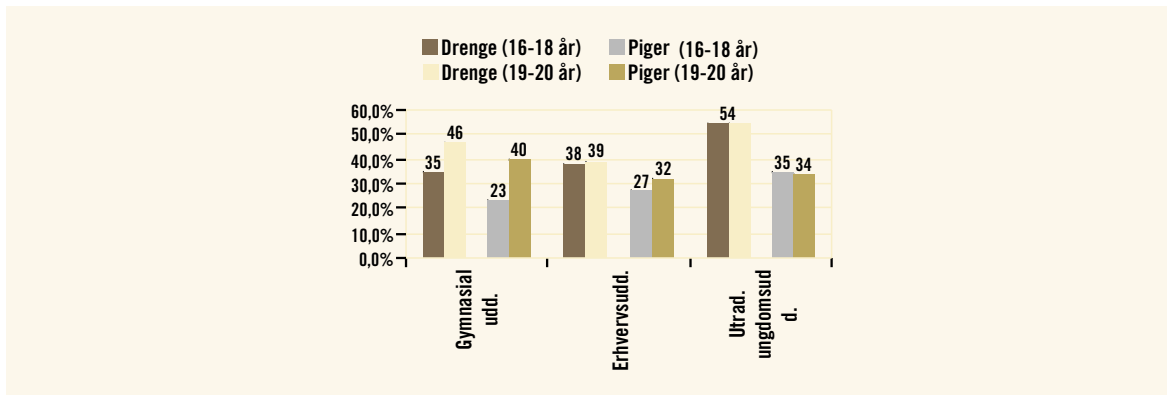
Blandt drengene ses en stigende tendens til at drikke over genstandsgrænsen på 21 genstande/uge fra „gymnasial uddannelse“ (20-21%), „erhvervsuddannelserne“ (22-32%) til „ikke traditionel ungdomsuddannelse“ (30-35%). Det gælder for alle tre uddannelsesretninger, at de 16 til 18-årige drenge oftere end de 19 til 20-årige overskrider genstandsgrænsen.

Narkotika er oftest prøvet på „ikke traditionel ungdomsuddannelse“

På samme måde som forbrug af tobak og alkohol er forbruget af stoffer størst på „ikke traditionel ungdomsuddannelse“. Dette gælder dog ikke for de 19 til 20-årige piger, i denne gruppe er der flest, der har prøvet illegale stoffer blandt gymnasieeleverne (se figur 29).

Fig 29

Andelen der har prøvet stoffer på forskellige uddannelsesretninger, i aldersgrupper for piger og drenge (i procent)

Den største forskel uddannelserne imellem ses blandt de 16 til 18-årige. I denne aldersgruppe har henholdsvis 35% drenge og 23% piger på „gymnasial uddannelse“ samt 38% drenge og 27% piger på „erhvervsuddannelse“ prøvet stoffer. Hvorimod andelen er på 54% drenge og 35% piger på „ikke traditionel ungdomsuddannelse“.

Blandt de 19 til 20-årige piger er andelen, der har prøvet stoffer størst i de gymnasiale uddannelser (40%), herefter følger de ikke traditionelle uddannelser (34%) og erhvervsuddannelserne (32%) (tabel 24, figur 29).

Problemer med alkohol og narkotika

I MULD-samarbejdet har vi været interesseret i at beskrive nogle af de problemer, som unge kan komme i p.g.a. alkohol og narkotika. Spørgsmålet er formuleret som: „Har du nogensinde haft et eller flere af følgende problemer på grund af, at du har drukket alkohol – taget stoffer? ⁷“. Svarpersonen bliver bedt om at tage stilling til 15 forskellige forhold, der spænder fra relativt banale ting som „skænderier“ til mere alvorlige ting som „været udsat for røveri eller tyveri“ eller „uønsket samleje“. Samtlige 15 forhold er inddelt i fire hovedgrupper:

- 1) Sociale relationer (skænderier, problemer med lærer, problemer med venner)

- 2) Farlige eller strafbare forhold

- 3) Ødelagte eller stjålne ting

- 4) Ulykker

Overordnet set har størstedelen af de unge oplevet et eller andet problem i forbindelse med drikkeri. Således har 83% af drengene og 81% af pigerne haft mindst ét problem i forbindelse med, at de har drukket alkohol. 22% af drengene har mere end ti gange været involveret i et eller flere af de 15 problemstillinger, der er nævnt i spørgsmålet, mens procentandelen hos pigerne er lidt lavere. Her gælder det for ca. 10%.

Det er især hovedgruppen „sociale relationer“, der gør sig gældende hos de unge. Her er det især „skænderier“ og „problemer med vennerne og/eller forældrene“, der er hyppige (tabel 25).

Tabel 25

PROBLEMER I FORBINDELSE MED ALKOHOL. (FOR DRENGE OG PIGER I PROCENT. N=1809)

	Dreng			Pige		
	Aldrig	1 gang	2 gange eller flere	Aldrig	1 gang	2 gange eller flere
Sociale relationer						
Skænderier	48	15	37	42	19	39
Problemer m. forældre	73	13	14	80	11	9
Problemer m. venner	65	15	21	57	19	24
Nedsat præstation	66	12	22	74	10	9
Problemer m. lærerne	93	4	3	98	1	0
Farlige/strafbare						
Problemer m. politiet	84	10	6	96	3	1
Spirituskørsel	85	8	7	94	4	1
Slagsmål	69	13	19	89	7	4
Taget stoffer uønsket	92	4	4	94	3	3
Ødelagte/mistede						
Ødelagte ting	46	25	28	56	24	20
Mistet ting	64	18	19	67	20	13
Udsat for røveri/frastjålet	94	5	1	93	6	2
Ulykker/skader						
Været udsat for ulykke	84	10	7	92	6	3
Været på skadestuen	86	10	4	91	8	1
Sex						
Uønsket samleje	89	6	5	87	9	3

⁷ De følgende angivelser af procentandele er blandt de, der har svaret på spørgsmålet. For alkoholspørgsmålet gælder, at der er ca. 7% manglende besvarelser. Heraf er 2/3 unge, der – f.eks. af religiøse årsager – slet ikke drikker alkohol og for hvem spørgsmålet derfor er irrelevant.

Der er ikke den store forskel på, hvor mange problemer drenge og piger har haft, når man ser på alle problemer samlet. Når man derimod ser på de enkelte problemer, viser der sig væsentlige kønsforskelle. Drengene har f.eks. oftere end pigerne haft problemer med politiet (16% af drengene og 4% af pigerne) eller med lærerne ($d=7\%$ $p=1\%$) ($p<0,01$), mens pigerne hyppigere skændes med vennerne end drengene gør. Ikke overraskende er der flere drenge end piger, der har været i slagsmål (31% af drengene og 11% af pigerne) ($p<0,001$), og selvom spirituskørsel ikke er hyppigt forekommende, er der langt flere drenge (15%) ($p<0,001$) end piger (5,6%), der har kørt spirituskørsel.

Der er en mindre gruppe af unge, der skiller sig ud, idet de mere end 15 gange har oplevet problemer i forbindelse med alkohol. Det er især drenge, der til-

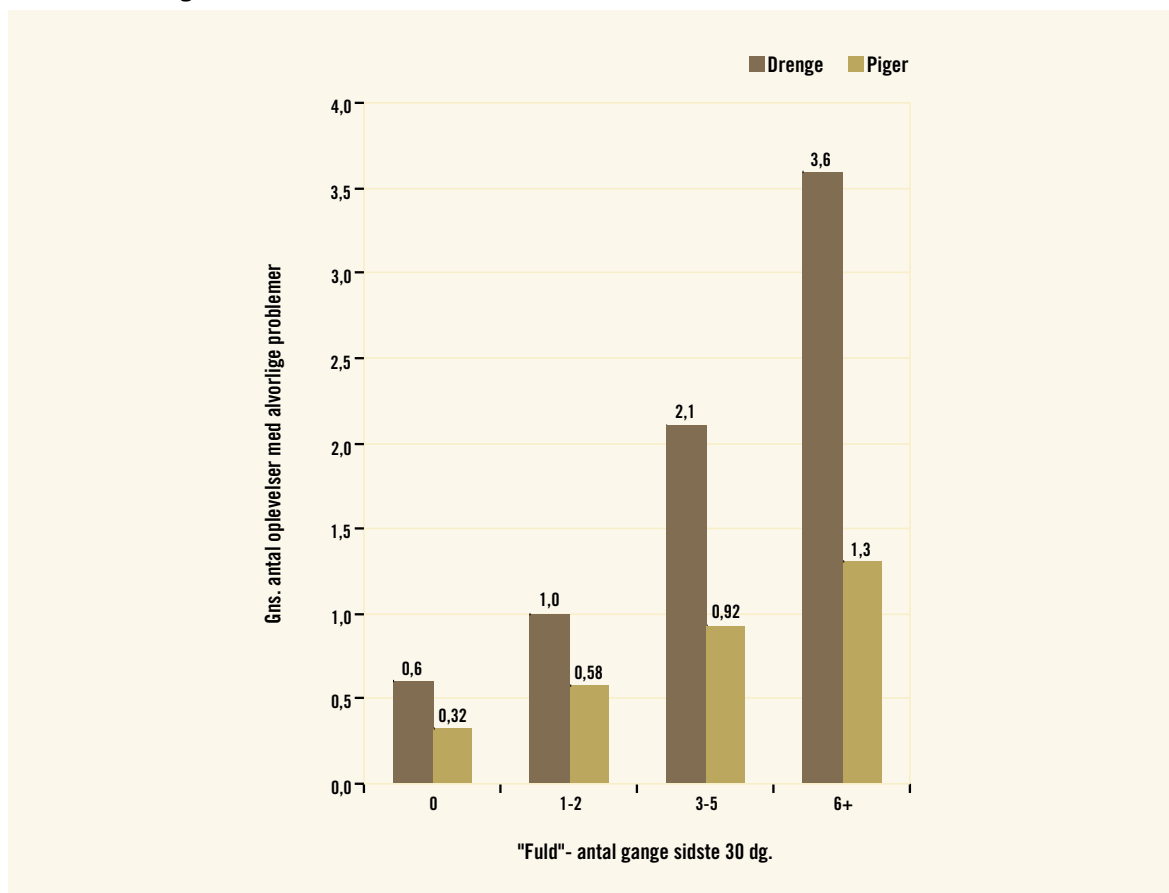
hører denne særlige risikogruppe, men langt fra udelukkende drenge. Det gælder for 10% af drengene og 5% af pigerne.

Næsten alle i denne gruppe har enten haft problemer med politiet eller foretaget sig noget risikofyldt. „Risikofyldt“ defineres her som „involveret i ulykke/uheld“, „slagsmål“, „været på hospital eller skadestue“, „taget stoffer man ikke ville have taget uden at være alkoholpåvirket“ eller „kørt motorcykel/bil under påvirkning af alkohol“.

Denne gruppe af unge har generelt et større forbrug af alkohol end gennemsnittet. Det ses bl.a. ved, at 6 gange så mange i denne gruppe har været fulde mere end fem gange inden for den seneste måned ($p<0,001$ i logistisk regression) (figur 30).

Risiko-relaterede problemer, som skadestueophold, politiklammeri etc. i relation til hvor ofte man har været fuld de seneste 30 dage

Fig 30

P for korrelation for begge køn $<0,001$, for interaktion mellem problemer og køn ($p<0,001$).

Det vil sige, at der er en positiv korrelation mellem antal gange, man har været beruset seneste måned og antal alvorlige problemer, man har oplevet nogensinde. Korrelationen er desuden stærkere for drenge end for piger.

Stoffer

Mønsteret er noget anderledes, når vi ser på problemer med stoffer. Overordnet ser det ud til, at der er „færre“ problemer, som de unge tilskriver stofferne sammenlignet med alkohol. Som det var tilfældet med alkoholproblemer, er der en større andel af drengene, hvor forbruget giver problemer sammenlignet med pigerne ($p < 0,001$). Blandt dem, der har taget stoffer, er der f.eks. 23% af drengene, der mener at have oplevet nedsatte præstationer i skolen eller på arbejde, mens det er hele 34% af drengene, der har haft problemer med nedsatte præstationer i forbindelse med alkohol. For pigerne er det 15% af dem, der har prøvet stoffer, der mener, at det går ud over præstationen. Forskellene mellem alkohols og stoffers (primært hash) rolle i forbindelse med forskellige problemer afspejler formentlig, at forbrugs-

mønsteret er anderledes for alkohol sammenlignet med stoffer. Det at drikke sig fuld er mere udbredt, bruges langt hyppigere og foregår oftere i det offentlige rum. Endelig er der ofte sammenfald mellem brug af alkohol og stoffer.

Det er dog en ikke ubetydelig del af dem, der har prøvet stoffer, der har oplevet problemer i forbindelse med stofferne. 10% af dem, der har prøvet stoffer, har haft psykiske problemer, som de tilskriver disse stoffer. Der er 7% af de drenge og 2% af de piger, der har prøvet stoffer, der har haft problemer med politiet. Mens der er få, under 3%, der har været på skadestuen som følge af noget de har foretaget sig i stof-påvirket tilstand. Det tilsvarende tal for alkohol er hhv. 14 og 9% for drenge og piger.

Tabel 26

Problemer i forbindelse med narkotika. (For drenge og piger i procent) N=656. (346 drenge, 310 piger)

	Dreng	Pige
	Mindst én gang	Mindst én gang
Sociale relationer		
Problemer m. forældre	16	8,0
Problemer m. venner	15	13
Nedsat præstation	23	15
Farlige/strafbare		
Problemer m. politiet	7,0	2,0
Ført køretøj under påvirkning af stoffer	8,0	2,0
Ulykker/skader		
Psykiske problemer	10	10
Været på skadestuen	3,0	3,0

Appendix 1

Metode Stikprøven

Udtræksproceduren

Fra CPR-registeret blev der udtrukket en repræsentativ stikprøve på ca. 3600 unge, der pr. 1/11/2000 var mellem 16 og 20 år. Metoden, der blev anbefalet af CPR-registeret som standardprocedure for randomiseret udtræk, bestod i, at alle, der pr. 1/11/2000 var 16-20 år, blev udtrukket. Heraf blev alle, der havde fødselsdag den 12. i en måned udtrukket. Dette kaldes et „systematisk“ udtræk. Udtrækket gav et samlet udtræk på ca. 3600 personer, ligeligt fordelt mellem drenge og piger. Af disse 3600 valgte vi at sende breve til 3048. De 3048 blev udvalgt ved at lade SAS generere 3600 tilfældige tal med en „tilfældig tal generator“. De 3048 største af disse tilfældige tal blev brugt som inkluderingskriterium.

Der blev ikke anvendt befolkningsvægte hverken på køn eller alder (se fordelingen i tabel 1). I denne aldersgruppe er der på landsplan i Danmark 51% drenge og 49% piger.

Rykker procedure

Skemaerne blev udsendt den første uge i november 2000. Der blev anført 16 dages svarfrist. Ved udløb af svarfristen havde 1421 besvaret spørgeskemaet. I slutningen af november blev der derfor sendt et personligt brev til de ca. 53% af stikprøven, der ikke havde svaret ved den første tidsfrists udløb. Der blev ikke vedlagt nyt spørgeskema i første rykker. Denne første rykker gav ca. 270 spørgeskemaer yderligere.

Det blev besluttet at sende et ekstra spørgeskema til dem, der ikke havde svaret pr. 15/12. Ca. 1300 spørgeskemaer blev udsendt medio december med en svarfrist frem til 31/12/2000. Pr. 5/1/2001 var der returneret 2014 spørgeske-

maer. Den 6/1/2001 blev der udført en frafaldsundersøgelse, hvor der blev ringet rundt til ca. 650 unge, som ikke havde returneret skemaet. Udover frafaldsundersøgelsens 122 telefon besvarelser resulterede rundringningen i yderligere 39 returnerede udfyldte skemaer. Ud af de 3048 breve, der blev sendt til stikprøvens adresser fra CPR-registeret, blev 50 breve returneret. Enten fordi adressaten var ubekendt, eller fordi forældre gjorde opmærksom på, at den unge ikke befandt sig i landet. To gjorde opmærksom på, at barnet var stærkt handicappet og ikke kunne udfylde spørgeskemaet. Der var således maksimalt 2998 skemaer, der blev placeret. Det reelle tal er formentlig noget mindre, idet det ikke er alle forældre, hvis børn er bortrejst, institutionaliseret og lignende, der aktivt melder dette tilbage. 2053 skemaer blev returneret, hvoraf fire skemaer blev returneret efter deadline og tre var enten blanke, 'pjat' – det vil f.eks. sige at et eksemplar af „ud og se med DSB“ blev returneret i stedet for spørgeskemaet eller at skemaet var destrueret. 2046 besvarelser indgår i analyserne.

Et konservativt estimat for svarprocenten er således $2053/2998 = 69\%$. Hvilket er 1% under målsætningen på 70%. Det er således realistisk at holde fast i en målsætning om, at svarprocenten skulle være ca. 70%. Der kan eventuelt gøres mere for at ikke-placerede identificeres og censureres fra stikprøven eller at forsøge at videresende spørgeskemaet til respondenter, der er flyttet.

Stikprøvens repræsentativitet

For at få mulighed for at undersøge om de unge i frafaldet havde andre sundhedsvaner m.m. end de, der svarer på spørgeskemaet, gennemførtes en telefonisk frafaldsundersøgelse ⁸. Pr. 1/1/2001 var der ca. 1000, der ikke havde besvaret skemaet. Det lykkedes kun at finde ca. 650 af disse i Teledanmarks elektroniske telefonbog. Lørdag den 6/1 blev der ringet rundt til disse 650 telefonnumre. Det var muligt at komme i kontakt med ca. 200 unge. Blandt disse ønskede 122 at gennemføre et interview om, hvorfor de ikke ønskede at deltage i undersøgelsen. Ud af disse kunne fire ikke bruges umiddelbart, idet kønnet ikke var oplyst.

⁸ En analyse af frafald sammenlignet med tidlige og sene spørgeskemasvar er planlagt til en særskilt publikation.

Der blev stillet 10 udvalgte spørgsmål fra spørgeskemaet.

Opsummerende viser frafaldsundersøgelsen, at sundhedsadfærd og trivsel er anderledes i frafaldsgruppen sammenlignet med dem, der besvarede spørgeskemaet, det er blot vanskeligt at se et konsistent mønster.

Frafald blandt drenge og piger

I frafaldet er der flere dagligrygere, til gengæld er der færre drenge i frafaldsgruppen, der har prøvet hash/narko (37,6% i stikprøven mod 28,4% blandt frafaldsgruppen) og frafaldet har lidt flere trivselsproblemer (29,6% mod 26,4%).

Blandt pigerne er der 22,2% dagligrygere i frafaldsgruppen mod 21,1% i stikprøven. Der er 30,6% i frafaldet, der har prøvet hash eller andre stoffer mod 27,6% i stikprøven. Hos pigerne er der store forskelle hvad trivslen angår, 27,8% af frafaldet har trivselsproblemer, der vanskeliggør daglige gøremål, mod hele 43,5% i stikprøven.

Sammenfattende må det konstateres, at vi ud fra frafaldsundersøgelsen ikke kan pege på nogle meget oplagte justeringer af estimaterne fra spørgeskemaundersøgelsen. På rygeområdet er der formentlig en mindre underestimering af rygeprævalensen hos drenge, mens der ikke er signifikant forskel hos piger. Dette kan skyldes at pigernes stikprøve er bedre end drengenes, idet 75% af pigerne mod kun 65% af drengene har besvaret spørgeskemaet. Blandt de 2046 spørgeskemaer, der indgår i analyserne er fordelingen 55% piger og 45% drenge. Denne skæve kønsfordeling gør det, i langt de fleste tilfælde, nødvendigt at se særskilt på piger og drenge i analyserne.

Aldersfordelingen

Der er en skæv aldersfordeling i Danmark, det er de berømte „små årgange“, der her er på spil. Der er således flere 20-årige end 16-årige pr. 1/11/2000.

Der er lidt færre blandt de 19 til 20-årige, der svarer på skemaet sammenlignet med Danmarks Statistiks aldersfordeling og sammenlignet med udtrækkets aldersfordeling (tabel 1). Dette er forventeligt, idet

der er flere 19/20-årige, der er bortrejst, ikke kan findes på adressen etc. sammenlignet med de 16-18-årige, der oftest stadig bor hjemme og endnu ikke har afsluttet ungdomsuddannelsen.

Aldersfordelingen i stikprøven er ikke kompromitterende for tolkningen af resultaterne, det må dog tilrådes, at analyser af forhold, der udviser en særlig kraftig aldersgradient, justeres for alder i regressionsmodeller.

Tabel 1

ALDERSFORDELINGEN BLANDT UNGE I MULD OG I DANMARKS STATISTIK PR. 1. JANUAR 2001

Dreng							Piger					
Alder	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	I alt	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	I alt
Antal	28144	27680	28733	28548	30829	143934	26948	26697	27433	27749	29822	138649
Antal i %	19	19	20	20	21	51	19	19	20	20,0	21	49
Procent i MULD	18	21	21	19	20		20	21	21	18	20	

I alt 16-20-årige danskere **282583**

Uddannelse

Det var forventet, at et skema, der krævede megen læsning, ville appellere mere til gymnasieungdommen end til ungdommen på handelsskole, teknisk skole og i erhverv.

Det ser da også ud til at være tilfældet i undersøgelsen. Der er en relativt større andel blandt gymnasieungdommen, der har svaret, set i forhold til Danmarks Statistiks tal for de unges fordeling på uddannelser (tabel 2). Hvorvidt denne overhyppighed af gymnasieelever skyldes, at skemaets temaer omkring sundhed og livsstil – ligesom gymnasiet gør det ($p=65\%$ $d=35\%$) - appellerer mere til piger end drenge eller om det er den læsermæssige sværhedsgrad, der er afgørende, kan ikke umiddelbart afgøres.

En langt større forskel findes mellem unge, i stikprøven, der er i erhverv, og de der er under uddannelse. Der er knap 2 gange så mange i Danmarks Statistiks tal, der ikke er i gang med en uddannelse, sammenlignet med stikprøven (tabel 3). Dette er heller ikke overraskende. Især sabbatår og lignende kategorien er hyppigere forekommende blandt Danmarks unge ifølge Danmarks Statistik sammenlignet med MULD stikprøven. Dette bekræftes af den telefonbaserede frafaldsundersøgelse, hvor forældrene til mere end 10% af de kontaktede oplyste, at de unge var bortrejst, på højskole, i udlandet, boede hos venner etc.

Tabel 2

HVOR BEFINDER DE 16-20-ÅRIGE SIG?

HVOR BEFINDER MULD'S STIKPRØVE SIG?

Antal		Procent		Procent
90087	Ikke under udd.	30	Ikke under udd./andet	20
48454	Grundskole	16	Grundskole	11
93188	Gymnasiale uddannelser	31	Gymnasiale uddannelser	40
53339	Erhvervsuddannelser	17	Erhvervsuddannelser	17
2580	Social- og sundhedsudd.	0,9	Social- og sundhedsudd.	1,2
8179	Videregående udd.	2,7	Videregående udd.	6,7
2917	Fri ung. udd.	1,0	Fri ung. udd.	1,9
Total		100		100

Nævner= 298744

Tabel 3

HVAD LAVER DE 16-20-ÅRIGE, DER IKKE ER UNDER UDDANNELSE?

Antal		I alt	Mænd%	Antal	Kvinder%	Antal
57722	I beskæftigelse	19	10	30244	9,2	27478
3896	På overførelsesindkomst	1,3	0,6	1885	0,7	2011
28469	Sabbatår el.lign.	9,5	4,2	12409	5,4	16060
90087	Sum	30	15		15	

Nævner=298744

HVAD LAVER MULDS STIKPRØVE, DER IKKE ER UNDER UDDANNELSE?

Antal		I alt	Mænd%	Antal	Kvinder%	Antal
285	I beskæftigelse	14	15	137	13	148
36	På overførelsesindkomst	1,8	1,6	15	1,9	21
71	Sabbatår el.lign.	3,5	2,2	20	4,6	51
392	Sum	19	19	172	20	220

Indvandrere og efterkommere

Det er vanskeligt at definere indvandrerpopulationen således, at den er sammenlignelig med Danmarks Statistik, der definerer begrebet „indvandrer“ ud fra formelle kriterier i CPR. I sagens natur kan alle respondenterne læse dansk, ellers var det næppe muligt at besvare spørgeskemaet. Vi har derfor valgt, at definere indvandrere og efterkommere ud fra det sprog forældrene og respondenterne selv taler i hjemmet. Der er således 6,7% af de adspurgte, hvor der tales et andet sprog end dansk i hjemmet. Dette tal ligger tæt op af Danmarks Statistiks tal for andelen af indvandrere og efterkommere, dog en smule lavere end de 7,8% som Danmarks Statistik angiver (tabel 4).

Det er hovedsageligt engelsk og tysk, der tales i hjemmet. Unge, der taler tyrkisk, urdu eller arabiske sprog i hjemmet udgør kun godt og vel 1% i MULD-stikprøven. Det er noget mindre end det forventede sammenlignet med befolkningen som helhed.

Andelen af unge, der angiver „islam“ som deres religion, er ligeledes under 1% i MULD-stikprøven.

Tabel 4

16 TIL 20-ÅRIGE PR. 01/01/1999, FORDELT EFTER INDVANDRERE, EFTERKOMMERE OG DANSKERE

Etnicitet blandt 16-20-årige i Danmark	I alt	I procent
Danskere	275144	92
Indvandrere	16956	5,7
Efterkommere	6644	2,2
Total	298744	100

Appendix 2

Svarfordelingen opdelt på piger og drenge